

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Lesken aviovarallisuus- ja perintöoikeudellinen asema. Opas Suomessa asuvalle virolaispariskunnalle

Ilves, Jaanika

2013 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Lesken aviovarallisuus- ja perintöoikeudellinen asema.
Opas Suomessa asuvalle virolaispariskunnalle

Jaanika Ilves
Liiketalous
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2013

Jaanika Ilves

Lesken aviovarallisuus- ja perintöoikeudellinen asema. Opas Suomessa asuvalle virolaispariskunnalle.

Vuosi 2013 Sivumäärä 56

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli perehtyä Viron ja Suomen aviovarallisuusjärjestelmään ja perintöoikeuteen lesken kannalta. Tarkoituksena oli tuoda esiin maiden välillä esiintyvät eroavaisuudet ja yhtäläisyydet ja se, mistä eroavaisuudet johtuvat. Teoriaosuuden tarkoitus on toimia taustana työn toiminnalliselle osalle.

Työni toiminnallisena tarkoituksena oli tehdä opas virolaiselle pariskunnalle, joka haluaisi tietoa siitä, millainen on Suomen lain mukaan lesken asema puolison kuollessa ja, miten Suomessa perinnönjako menee. Tämän tiedon antaminen virolaisille on tärkeää, koska Suomessa pysyvästi asuvia virolaisia on paljon, eivätkä he välttämättä tiedä, miten perintöasiat Suomessa ratkaistaan. He tarvitsevat siitä tietoa ymmärrettävässä muodossa ja niin, että he osaisivat yhdistää tietoja Viron perintöoikeudesta mahdollisesti saamiinsa tietoihin.

Työssäni käytin keskeisinä lähteinä Suomen ja Viron avioliittolakia ja perintökaarta. Lisäksi käytin oikeudellisia kirjoja ja internet-sivuja. Viron sivustoista kaikkein eniten käytin Notarite Koda -nimistä sivustoa. Viron aviovarallisuuden tulkinnassa auttoi myös Kägo Piretin opinnäytetyö.

Työni tuloksena syntyi käytännöllinen opas, jossa kerrotaan perinnönjaosta Suomessa ja siitä, mitä oikeuksia leskellä Suomessa on. Tämän lisäksi oppaalle tuo lisäarvoa se, että se on kirjoitettu niin suomen kuin viro kielellä. Kielestä riippumatta virolaisen pitäisi kyseisen oppaan avulla ymmärtää, miten perintö täällä Suomessa jaetaan ja minkälaiset oikeudet leskellä on perinnönjaossa.

Jaanika Ilves

Marital property and legal inheritance status of widows. Guide to Estonians couple who lives in Finland.

Year	2013	Pages	56
------	------	-------	----

This thesis was made to learn more about Estonian and Finnish marital property and inheritance law from a widow's point of view. My goal was to bring up differences and similarities between these two countries and where these differences come from. The theory part of my work was a good background for making my manual.

The goal of my work was to make a functional manual for an Estonian couple, who would like to know more about The Finnish inheritance system. It is important to give this kind of information to Estonians, because there are so many Estonians who have permanent residence in Finland and do not know the procedure in Finland. They need information in the way they can understand it and combine new information to earlier information about Estonian inheritance law.

A key source of my work was Estonian and Finnish marriage law and Code of inheritance. Also I used legal books and internet -pages. From Estonian internet -pages I used Notarite Koda -page the most. In understanding more about marital assets I used Kägo Piret's thesis.

The result of my work is a practical manual. In the manual there is information about inheritance in Finland and what rights widows in Finland have. More value to my manual gives that I have written it in Finnish and in Estonian language. Regardless of the language with this manual Estonians should understand how heritage is distributed in Finland and what kind of rights widows have in inheritance.

Keywords: widow's, division of property, probate, choice of law, Estonia, Finland

Lait ja lyhenteet

AL	avioliittolaki (13.6.1929/234)
AÕS	asjaõigusseadus (RT I 1993.39.590)
PK	perintõkaari (5.2.1965/40)
PKS	perekonnaseadus (RT I 2009.60.395)
PärS	pärimisseadus (RT I 2008.7.52)

Sisällys

1	Johdanto ja työn tavoitteet	7
2	Kohdeyritys.....	8
3	Virolaiset Suomessa	9
4	Lain valinta perhe- ja perintöoikeudessa.....	10
	4.1 Aviovarallisuusjärjestelmän lainvalinta	10
	4.2 Perimykseen sovellettavan lain valinta.....	11
5	Aviovarallisuusjärjestelmä Suomessa ja Virossa.....	12
	5.1 Aviovarallisuusjärjestelmän yhtäläisyydet Suomessa ja Virossa	13
	5.1.1 Avio-oikeus.....	13
	5.1.2 Avio-oikeuden pois sulkeminen	14
	5.2 Aviovarallisuusjärjestelmän erot Suomessa ja Virossa	14
	5.2.1 Varaühisus eli yhteinen varallisuus	14
	5.2.2 Aviovarallisuusjärjestelmän valitseminen	16
6	Perunkirjoitus ja ositus Suomessa ja Virossa.....	16
	6.1 Perunkirjoitus Suomessa ja Virossa	17
	6.2 Osituksen yhtäläisyydet Suomen ja Viron lain nojalla.....	17
	6.2.1 Ositus, jos avio-oikeutta ei ollut	18
	6.3 Osituksessa esiintyvät erot Suomen ja Viron lain nojalla	19
	6.3.1 Avio-oikeuden toteuttaminen osituksessa	19
	6.3.2 Tasinko ja tasinkoprivilegio	21
	6.3.3 Yhteinen varallisuus osituksessa.....	21
7	Lesken asema perinnönjaossa	22
	7.1 Parenteelijärjestelmä	22
	7.2 Lesken aseman eroavaisuudet	23
	7.2.1 Lesken perintöoikeus.....	24
	7.2.2 Lesken suoja.....	25
	7.2.3 Toissijaisten perillisten perintöoikeus lesken pesään	26
8	Opinnäytetyöprosessi ja työn tulokset.....	28
	Lähteet	31
	Kuvat	33
	Taulukot	34
	Liitteet	35

1 Johdanto ja työn tavoitteet

Olen kiinnostunut perhe- ja perintöoikeudesta, koska siinä käsitellään asioita, joita tarvitaan ainakin jossain vaiheessa elämää. Suoritan oikeustradenomiopintoihin kuuluvan harjoittelun asianajotoimistosta, jossa käsitellään muun muassa perhe- ja perintöoikeudellisia asioita. Asianajotoimiston asiakkaina on myös virolaisia, joiden kanssa ryhdyn mahdollisesti asioimaan. Koska en ole opiskellut Virossa oikeustiedettä, joudun selvittämään Viron ja Suomen perhe- ja perintöoikeuden eroavaisuutta ja opettelemaan virolaisen juridisen termistön. Sen takia päätin tehdä opinnäytetyön, jossa vertailen Viron ja Suomen perhe- ja perintöoikeutta. Uskon siitä olevan hyötyä työharjoittelussani.

Koska perhe- ja perintöoikeus on laaja aihealue, valitsin opinnäytetyöni tarkemmaksi aiheeksi lesken aseman Virossa ja Suomessa. Tavoitteenani on tarkastella lesken aseman yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja sitä, mistä eroavaisuudet johtuvat.

Työn toiminnallisena tavoitteena on laatia opas virolaislaiselle pariskunnalle, joka asuu Suomessa. Oppaan tarkoituksena on kertoa selvästi, miten lesken asema järjestyy perhe- ja perintöoikeudellisen lainsäädännön mukaan Suomessa. Oppaan laatiminen on tarpeellista ja ajankohtaista, sillä Suomessa vakinaisesti asuvien virolaisten määrä on jatkuvassa kasvussa. Virolaiset eivät yleensä tunne Suomen lainsäädäntöä eivätkä kaikki välttämättä Vironkaan lainsäädäntöä. Olen sopinut oppaasta työnantajani kanssa. Opasta voidaan tarvittaessa jakaa asianajotoimiston virolaisille asiakkaille, jotka kaipaavat tietoa Suomen aviovarallisuusjärjestelmästä ja perintöoikeudesta.

Opinnäytetyöni teoriaosio on lainopillinen ja oikeusvertaileva, sillä tulkitsen ja vertailen kahden eri maan lainsäädäntöä. Koska teoriaosion tarkoituksena on vain taustoittaa työni toiminnallista osiota, en mene tulkinnassa tai vertailussa kovin syvälle. Työssäni käytän oikeuslähteinä Suomen ja Viron perhe- ja perintöoikeudellista lainsäädäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Lisäksi käytän luotettavia internet-sivustoja, joista perehdyn tarkemmin Viron notaarin sivustoon. Löysin myös Kristi Anisten vuonna 2009 tehdyn ja 2011 julkaistun tutkimuksen, joka käsittelee virolaisten asumista Suomessa. Tämän lisäksi käytin apuna Kägo Piretin diplomityötä, jossa käsitellään vain virolaista aviovarallisuusjärjestelmää nimeltään ”varalahusus”, josta käytän jatkossa nimitystä varojen erillisuus. Omassa työssäni on esitelty lyhyesti myös muut virolaiset aviovarallisuusjärjestelmät.

Opinnäytetyöni etenee niin, että aluksi esittelen yrityksen, jonka kanssa sovin työstäni. Sen jälkeen taustoitan aiheittani tarkastelemalla hieman Suomessa asuvia virolaisia osoittaakseni työni ajankohtaisuutta. Aiheeseen johdattamisen jälkeen käsittelen lainvalintakysymyksiä, aviovarallisuusjärjestelmää, ositusta ja lesken asemaa perinnön jaossa. Työni lopussa teen

yhteenvedoa työni tuloksista. Opinnäytetyöni liitteenä on virolaiselle pariskunnalle tarkoitettu opas siitä, miten perintöoikeudelliset asiat lesken kannalta Suomessa etenevät. Opas on kirjoitettu viroksi ja suomeksi.

2 Kohdeyritys

Asianajotoimisto Ferenda Oy perustettiin vuonna 1996 (Finder yritystieto 2010). Silloin asianajotoimiston nimi oli Asianajotoimisto Raappana & Salmi Oy ja se sijaitsi Oulussa. Vasta vuonna 2008 yritys vaihtoi nimekseen Asianajotoimisto Ferenda Oy. Ennen nimen vaihtamista Raappana & Salmi Oy oli laajentunut myös Helsinkiin, Tyrnävälle ja Göteborgiin. Laajentumisesta huolimatta päätoimisto on pysynyt Oulussa.

Tällä hetkellä Oulun Ferendassa työskentelee viisi henkilöä. Oulussa on myös Ferendan oma kirjanpitäjä, joka huolehtii myös Helsingin toimiston kirjanpidosta. Göteborgissa sen sijaan työskentelee tällä hetkellä vain yksi henkilö Asianajotoimisto Ferenda Oy:n (2010) kotisivujen mukaan. Helsingin toimistossa työskentelee minun lisäksi neljä ihmistä. Johtajana toimii Helsingin toimistossa Matti Halme. Hän hoitelee muun muassa liikejuridiikkaa, vakuutusasioita, juridista riskinhallintaa ja monia muita asioita. Myös Minna Rautonen hoitaa liikejuridiikkaa, mutta hänellä on myös muita mielenkiintoisia alueita, kuten ympäristöjuridiikka ja kansainvälinen juridiikka. Halmeen ja Rautosen lisäksi Helsingin Ferendassa työskentelee Olli Piironen. Hän on toimiston ainoa henkilö, joka hoitaa perhe- ja perintöoikeudellisia asioita. Hän auttaa ja ohjaa minua myös opinnäytetyön tekemisessä.

Ferenda auttaa yrityksiä ja yksityishenkilöitä, mutta pääpaino on yritysten palvelemisessa, koska toimisto on erikoistunut liikejuridiikkaan. Yrityksiä autetaan esimerkiksi sopimuksien laatimisessa, riita-asioiden ratkaisemisessa, oikeusturvan hakemisessa, työelämän juridiikassa ja monissa muissa asioissa. Yksityishenkilöitä autetaan esimerkiksi asuntokaupassa tai perhe- ja perintöoikeudellisissa asioissa. (Asianajotoimisto Ferenda Oy 2010.)

Asianajotoimisto Ferenda Oy:n -verkkosivuilta (2010) löytyy tietoa myös yrityksen arvoista. Arvoja ovat luottamus, rehellisyys ja avoimuus. Kyseiset arvot näkyvät myös yrityksen työntekijöissä. Työntekijät ovat havaintojeni mukaan suorapuheisia eivätkä turhaan kiertele asioita, vaan kertovat asiat niin kun ne ovat. Kyseinen seikka näkyi myös asiakastapaamisessa, jossa olin mukana. Arvojen lisäksi verkkosivuilla on mainittu myös yhtiön yhteistyökumppanit, joista yksi on Virossa sijaitseva asianajotoimisto.

Asianajotoimisto Ferenda Oy:ssä ollaan tietoisia siitä, että Suomessa on paljon virolaisia ja sen takia toimisto on keskittynyt myös virolaisten palvelemiseen. Työhaastattelussa 20.11.2012 Matti Halme kertoi, että virolaisten tarve asianajajan apuun vaihtelee kuukausit-

tain ja yleensä asia koskee urakkasopimuksen laatimista. Tavoitteena on kuitenkin saada lisää virolaisia asiakkaita. Suunnitelmissa onkin yhtiön verkkosivujen kääntäminen viroksi. Ferenda hakee myös jatkuvasti yhteistyökumppaneita Virosta. Tällä hetkellä uusia kumppaneita etsitään Pärnusta ja Tartosta.

3 Virolaiset Suomessa

Virolaisten työskentely ja vakituinen asuminen Suomessa on erittäin ajankohtainen asia. EU-jäsenyyden ja Schengen-sopimuksen myötä liikkuminen Virosta Suomeen on helpottunut ja virolaisten määrä Suomessa on kasvanut. Kyseinen tosiasia näkyy myös tilastoissa. Eesti Statistikaametn -sivuston (2012) mukaan Suomessa työskenteli vuonna 2011 yhteensä 15 140 Viiron kansalaista. Nämä luvut eivät kuitenkaan kerro koko totuutta. ERR uudised - sivuston (2010) mukaan on mahdollista, että Suomessa työskentelee jopa 50 000 - 100 000 virolaista. Luvun uskotaan olevan suurempi, sillä vapaa liikkuvuus tekee mahdottomaksi tarkan tiedon saamisen.

Yleinen käsitys lehtitietojen perusteella on, että virolaiset ovat täällä siivoamassa tai rakentamassa. Kristi Annisten (2011, 10) vuonna 2009 suorittamaan tutkimuksen mukaan yhdeksän prosenttia Suomessa asuvista virolaisista on perustyöläisiä, jotka ovat käyneet peruskoulun tai lukion. 35 prosenttia on koulutettuja perustyöläisiä, jotka ovat suorittaneet jonkin ammatillisen koulutuksen, esimerkiksi hitsauskoulutuksen. Virkamiehinä ja asiakaspalvelutehtävissä työskentelee 23 prosenttia. Keskitason asiantuntijoina työskentelee 11 prosenttia ja asiantuntijana tai esimiestehtävissä työskentelee 22 prosenttia. Vaikka tämä tutkimus käsittelee Suomessa vakituisesti asuvia virolaisia, se kuitenkin kertoo jotain siitä, että täällä töissä käyvät virolaiset eivät ole vain rakentajia, vaan voivat työskennellä täällä jopa esimiestehtävissä.

Suomessa määräaikaaisesti työskentelevien virolaisten lisäksi Suomessa on myös vakituisesti asuvia virolaisia. Anniste (2011, 9) kertoo tutkimuksessaan kaavasta, miten virolaiset päätyvät Suomeen asumaan. Tavallinen tilanne on se, että ensiksi tulee mies Suomeen rahan ja työn takia ja lopulta tulee puoliso perässä mahdollisten lasten kanssa, jotta perhe pysyisi yhdessä. Mahdollista on myös, että virolainen menee avioon suomalaisen kanssa ja sen seurauksena tulee Suomeen vakituisesti asumaan. Vakituisesti Suomeen asumaan tulleita virolaisia on paljon. Statistikaametn (2012) mukaan Suomessa asui vuonna 2011 vakituisesti 34 006 virolaista. Jotkut virolaiset päätyvät ottamaan Suomen kansalaisuuden. Suomen kansalaisuuden otti vuonna 2011 yhteensä 1 652 virolaista ja vuotta aiemmin 1 925 virolaista (Tilastokeskus 2012).

Kaikki virolaiset eivät kuitenkaan halua jäädä Suomeen, vaan haaveilevat muuttamisesta takaisin Viroon. Annisten (2011, 11 - 12) tutkimus osoittaa, että 28 prosenttia virolaisista haluaisi muuttaa takaisin Viroon ja 27 prosenttia ei osannut sanoa mielipidettään takaisinmuutos-

ta. Monien ajatuksena on muuttaa takaisin Viroon eläkepäivien viettoon, mutta usein kyseessä on vain haave. Vuonna 2009 tehdyn tutkimuksen mukaan 45 prosenttia on kuitenkin varmoja siitä, että jää Suomeen asumaan loppuelämäkseen. Kyseisen prosentin suuruuteen vaikuttaa Annisten mukaan sellainen ilmiö, että mitä kauemmin virolainen on asunut Suomessa, sitä pienempi on tahto enää palata takaisin Viroon.

Edellä mainittujen tietojen perusteella voi sanoa, että Suomeen tulee jäämään vakituisesti paljon virolaisia pariskuntia. Enemmin tai myöhemmin aviopareille tulee vastaan tilanne, että toinen puolisoista kuolee. Silloin on hyvä tietää, miten lesken asema perhe- ja perintöoikeuden säännösten mukaan järjestyy. Leskeä ehkä eniten kiinnostaa, mikä osa kuolleen jäämistöstä kuuluu leskelle ja mikä perillisille ja miten lesken asema perillisiin nähden järjestyy lain mukaan. Opinnäytetyöni liitteenä olevassa oppaassa käsittelem näitä asioita Suomen lainsäädännön kannalta.

4 Lain valinta perhe- ja perintöoikeudessa

Jos avioliittoon tai kuolemaan liittyy kansainvälisiä аспектеja joudutaan miettimään, minkä maan lain mukaan asiat ratkaistaan. Tässä luvussa käsittelem, miten Suomessa sovellettava laki valitaan. Päätin käsitellä vain suomalaista lain valintaa, koska Virossa esiintyvät lainvalintatavat ja -kriteerit ovat aika samanlaisia kuin Suomessa.

Kun suomalainen pariskunta asuu Suomessa on selvää, mitä lakia sovelletaan. Lakia joudutaan valitsemaan tilanteessa, jossa kaksi eri kansalaisuutta olevaa henkilöä on mennyt naimisiin tai pariskunta muuttaa uuteen valtioon. Tällaisissa tapauksissa joudutaan miettimään, minkä maan lakia heihin sovelletaan aviovarallisuusjärjestelmässä ja perinnönjaossa. Suomalaisten lainvalintasäännösten mukaan voidaan valita vain sen maan laki, jonka kansalaisia puoliset ovat tai missä valtiossa jommallakummalla tai molemmilla on kotipaikka. Kotipaikalla tarkoitetaan valtiota, missä henkilöllä tai henkilöillä on pysyvä asunto. Kotipaikka määräytyy valtioon, jossa henkilö tai henkilöt ovat asuneet yhteensä viisi vuotta. (Mikkola 2009, 62 - 63.)

4.1 Aviovarallisuusjärjestelmän lainvalinta

Mikkolan (2009, 94 - 97) mukaan aviovarallisuusjärjestelmän lainvalinnassa on kolme tapaa, miten sovellettava laki valitaan. Ensimmäinen kaikkein helpoin tapa on, että aviopuolisot ovat sopineet keskenään heihin sovellettavasta laista. Aviopuolisot voivat aviovarallisuusjärjestelmän suhteen sopia sovellettavasta laista, jos puolisoilla tai jommallakummalla puolisoista on kotipaikka toisessa valtiossa tai toisen valtion kansalaisuus (AL 130.1). Kirjassa kerrotaan, että sopimus on tehtävä kirjallisesti ja siitä on käytävä ilmi sovellettava laki. Kyseinen sopimus on sitova, vaikka se olisikin vain pöytälaatikossa. Jos sopimuksella halutaan sitoa myös kol-

matta osapuolta, esimerkiksi velkojaa, tulee laadittu sopimus rekisteröidä avioehtosopimuksen tavoin. Sopimuksen lisäksi voidaan sovellettavasta laista määrätä avioehtosopimuksessa. Molemmissa vaihtoehtoissa lain valinta on rajoitettu niihin valtioihin, missä aviopuolisoilla tai jommallakummalla on kotipaikka tai minkä maan kansalainen jompikumpi on (AL 130.2).

Mikäli puoliset eivät ole sopineet aviovarallisuuteen sovellettavasta laista, valitaan sovellettava laki kotipaikkaperiaatteella. Tämä tarkoittaa Suomessa sitä, että sovellettava laki määräytyy sen mukaan, mihin aviopuolisoilla on muodostunut yhteinen kotipaikka avioliiton solmimisen jälkeen (AL 129) (Mikkola 2009, 113). Suomen lain mukaan pariskunnan muuttaessa uuteen maahan heihin sovelletaan sen maan lakia vasta, kun he ovat asuneet kyseisessä valtiossa vähintään viisi vuotta (Mikkola 2009, 114 - 115). Vain yhden puolison muuttaessa toiseen maahan säilyy sen valtion laki, mihin viimeksi aviopuolisoilla muodostui yhteinen kotipaikka. Tietyissä tilanteissa sovellettava laki määräytyy tosiasiallisten olosuhteiden perusteella (Mikkola 2009, 115). Esimerkiksi aviopari muuttaa hyvin pian avioliiton solmimisen jälkeen toiseen maahan. Sellaisessa tilanteessa sovelletaan AL 129 pykälän ensimmäistä momenttia, jossa sanotaan, että sovelletaan sen maan lakia, johon molemmille avioliiton jälkeen määräytyy kotipaikka. Tämä tarkoittaa sitä, että heihin sovelletaan Suomen lakia, vaikka he muuttaisivat heti avioliiton solmimisen jälkeen ulkomaille. Myös virolaisiin, jotka menevät Suomessa naimisiin ja jäävät Suomeen asumaan, sovelletaan Suomen lakia.

Sovellettavan lain määrittämisessä on varauduttu myös tilanteeseen, jossa puolisoille ei ole muodostunut yhteistä kotipaikkaa samaan valtioon. Tällaisessa tapauksessa on päädytty siihen ratkaisuun, että sovelletaan sen valtion lakia johon molemmilla puolisoilla on läheisin yhteys (AL 129.4). Läheisen yhteyden löytämisessä otetaan huomioon kansalaisuus sekä se, missä he viettävät yhteistä elämää, missä omaisuus sijaitsee ja paljon muita asioita. Aviovarallisuuteen sovellettavaksi laiksi ei voi valita sellaisen valtion lakia, johon jommallakummalla puolisoista ei ole mitään yhteyttä. (Mikkola 2009, 118.)

4.2 Perimyksen sovellettavan lain valinta

Aviovarallisuusjärjestelmän lainvalinnan lisäksi joudutaan puolison kuollessa pohtimaan myös perimyksen sovellettavan lain valintaa. Lain valintaa helpottaa, jos on tehty määräys sovellettavasta laista. Sovellettavan lain määrittäminen eli lakiviittaus on järkevä tilanteessa, jossa perittävällä on omaisuutta useammassa valtiossa tai jos avioliitto on kansainvälinen. Laista määrittämällä pystytään varmistamaan, että perintöön ja aviovarallisuuteen sovelletaan samaa lakia ja näin vältetään lakikonflikteilta.

Perinnönjakoa koskeva lakiviittaus on tehtävä testamentin muodossa (PK 26:6.1). Gottwaldin (ks. Mikkola 2009, 182) mukaan tämä tarkoittaa sitä, että lakiviittaus on pätevä, jos se muo-

don puolesta olisi pätevä testamenttina. Lakiviittauksessa voi perittävä määrätä lain oman kansalaisuutensa, kotipaikkansa, aikaisemman kotipaikkansa tai avioliiton varallisuussuhteisiin sovellettavan lain mukaan (PK 26:6) (Mikkola 2009, 181).

Jos perittävä ei ole jättänyt lakiviittausta, ratkaistaan sovellettava laki kotipaikkaperiaatetta käyttäen. Tämä tarkoittaa sitä, että sovelletaan sen maan lakia, jossa perittävällä on kuollessa ollut kotipaikka (PK 26:5.1) (Mikkola 2009, 188). Kotipaikan määräytyminen edellyttää, että henkilö asuu samassa valtiossa viisi vuotta. Tähän löytyy kuitenkin poikkeus. Nimittäin, jos henkilö ei ole asunut kyseisessä valtiossa viittä vuotta, mutta hänellä on kyseisen valtion kansalaisuus, häneen voidaan soveltaa kyseisen valtion lakia (PK 25:5.2). Tilanteessa, jossa perittävä on muuttanut usein ja mitään kotipaikkaa ei ole määräytynyt, käytetään sen maan lakia, jossa perittävällä on kansalaisuus. Jos kuitenkin jokin muu valtio on läheisempi perittäville, sovelletaan sen valtion lakia (PK 26:5.3).

Valittu laki ja kotipaikkaan perustuva laki väistyy osittain tilanteessa, jossa osa jäämistöstä on toisessa valtiossa olevaa kiinteää omaisuutta. Kiinteällä omaisuudella tarkoitetaan kiinteistöä, tilaa tai tonttia (Hoppu & Hoppu 2008, 108). Irtaimella omaisuudella taas tarkoitetaan ajoneuvoja, arvopapereita, asunto-osakkeita, pankkitilejä ja muita vastaavia. Kiinteän ja irtaimen omaisuuden hahmottaminen on tärkeää, jotta hahmottaisimme, mihin omaisuuteen on välttämättömästi sovellettava eri valtion lakia. PK 26:8 mukaan kiinteistö on lainsäädännössä erityisasemassa, koska siihen kohdistuvat tärkeät elinkeino- ja maapoliittiset näkökohdat (Mikkola 2009, 177). Euroopan oikeudellinen verkosto (2004) sivustolla mainitaankin, että kiinteää omaisuutta koskevissa asioissa on otettava huomioon Rooman yleissopimuksen lainvalintasääntö. Sen mukaan kiinteistö liittyy läheisemmin siihen valtioon, missä se sijaitsee ja sen takia sovelletaan sijaintivaltion lakia.

Kiinteään omaisuuteen kohdistuva lainvalinta tarkoittaa, että jos perittävän jäämistöön sovellettava laki on Suomen laki, niin koko perintö, kiinteää omaisuutta lukuun ottamatta, jaetaan Suomen lain mukaan. Sen sijaan kiinteään omaisuuteen sovelletaan sen maan lakia, missä kiinteistö sijaitsee (Mikkola 2009, 178). Kuten näemme, sovelletaan tällaisessa tilanteessa perintöön kahden eri valtion lakia.

5 Aviovarallisuusjärjestelmä Suomessa ja Virossa

Ennen puolisoiden omaisuuden ositusta ja perinnön jakamista tarkastelen aviovarallisuusjärjestelmää. Aviovarallisuusjärjestelmän tunteminen on tärkeää, sillä sen perusteella jaetaan omaisuus puolisoiden kesken eli tehdään ositus. Aviovarallisuusjärjestelmällä tarkoitetaan sitä, millainen oikeus puolisoilla on omaan omaisuuteen ja toisen puolison omaisuuteen. Avio-oikeus toteutetaan, kun erotaan tai jompikumpi puolisoista kuolee.

5.1 Aviovarallisuusjärjestelmän yhtäläisyydet Suomessa ja Virossa

Aviovarallisuusjärjestelmällä tarkoitetaan sitä, millainen oikeus aviopuolisoilla on omaan ja toistensa omaisuuteen. Aviovarallisuusjärjestelmän tärkeys nousee esille vasta, kun erotaan tai jompikumpi puolisoista kuolee. Silloin omaisuus jaetaan tai ositetaan avioliitossa voimassa olleen aviovarallisuusjärjestelmän mukaan.

Suomessa ja Virossa on kaksi samanlaista aviovarallisuusjärjestelmää. Suomen järjestelmä, jossa puolisoilla on avio-oikeus toistensa omaisuuteen vastaa Virossa omaisuuden tasausta. Jos avio-oikeus on suljettu pois, vastaa tätä Virossa varojen erillisyyttä. Omaisuuden määrittelyn lisäksi tutkin omaisuuden omistajan ja aviopuolison käyttöoikeutta tai -rajoitusta kyseiseen omaisuuteen.

5.1.1 Avio-oikeus

Suomen avio-oikeuden alaisen omaisuuden ja Viron omaisuuden tasauksen ajatuksena on, että kummallakin puolisoilla on avioliiton aikana oma omaisuutensa ja omat velkansa, jotka kuuluvat vain hänelle. Omaisuuden omistaja voi tehdä, mitä haluaa oman omaisuutensa kanssa. Perhettä kuitenkin suojataan eli omaisuuden käytössä on rajoituksia silloin, jos omaisuus on perheen käytössä olevaa omaisuutta tai koti (AL 2:38-39; PKS 3 luku). Yhteisesti on huolehdittava myös perheestä eli puolisoilla on niin sanottu elatusvelvollisuus myös toisiinsa nähden. Osituksessa köyhempi puoliso on oikeutettu saamaan tasinkoa eli eräänlaista hyvitystä varakaammalta puolisoilta. Avio-oikeus on niin sanottu piilevä oikeus, joka oikeuttaa toisen omaisuuden puolison kuollessa tai erotessa. Tästä enemmän luvussa kuusi. (Aarnio & Kangas 2010, 107 - 112; Mikk 2012, 36.)

Avio-oikeus tulee Suomessa voimaan vihkimisen jälkeen, ellei avio-oikeutta ole poistettu avioehtosopimuksella. Virossa avio-oikeus tulee voimaan, jos kyseinen aviovarallisuusvaihtoehto on avioliittosopimuksessa valittu. Avio-oikeuden voimaan tulemisella on erilaiset seuraukset Suomessa ja Virossa. Suomessa avio-oikeuden voimaan tuleminen vaikuttaa taannehtivasti, sillä avio-oikeuden perusteella avio-oikeuden alaisen omaisuuden piiriin tulevat pääsääntöisesti myös ennen avioliittoa saadut ansiotulot, lahjat, perinnöt sekä niiden tuotto (Aarnio & Kangas 2010, 82). Virossa sen sijaan ennen avioliittoa saatu omaisuus ja avioliiton aikana saatu perintö ja lahjat eivät kuulu avio-oikeuteen (Mikk 2012, 35).

5.1.2 Avio-oikeuden pois sulkeminen

Tämä varallisuusjärjestelmä tarkoittaa Virossa ja Suomessa, että aviopuolisoiden omaisuus on täydellisesti erillään, eli mitään laillista oikeutta toisen varallisuuteen ei ole (Norri 2010, 42; Kägo 2012, 19). Kyseisestä asiasta voidaan sopia laatimalla virallinen avioehtosopimus, mikä menettely on Suomessa ainoa tapa (AL 41; PKS 57.1). Avioehtosopimuksen voivat laatia vain avioliittoon menevät tai avioliitossa olevat henkilöt (Mikkola 2010, 125; Kägo 2012, 19). Avio-oikeuden pois sulkemisen laajuuksia on erilaisia. Sen takia sopimuksesta on käytävä ilmi, suljetaanko avio-oikeus pois vain toiselta puolisolta vai molemmilta tai koskeeko se koko omaisuutta tai vain tiettyä omaisuutta. (Mikkola 2010, 127 ; Kägo 2012, 52). Avioehtosopimusta pystyy muuttamaan avioliiton aikana tekemällä uuden avioehtosopimuksen. Vaikka omaisuuden omistaja voi tehdä omaisuudellaan, mitä haluaa, ei yhteisenä kotina käytössä olevaa asuntoa, koti-irtaimistoa, puolison työvälineitä, puolison ja lasten henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettua omaisuutta tai lasten tarvikkeita voi ilman toisen puolison suostumusta myydä (AL 38-39; PKS 3 luku).

Molemmissa maissa avioehtosopimuksen voi tehdä ennen avioliittoa tai avioliiton aikana. Suomessa avioehtosopimuksella on tietyt vaatimukset. Aarnio (2010, 100) kertoo, että pätevältä avioehtosopimukselta vaaditaan, että se on päivätty, asianmukaisesti allekirjoitettu ja se on kahden esteettömän henkilön todistama (AL 66 §). Avioehtosopimus on lainvoimainen, kun se on rekisteröity maistraatissa. Maistraatti ei kuitenkaan katso, täyttääkö sopimus kaikkia pätevyysehtoja. Jurist aitab -sivun (2013) mukaan Virossa lainvoimainen avioehtosopimus vaatii notaarin vahvistaman sopimuksen (PKS 10.4). Tämä tarkoittaa sitä, että avioehtosopimuksen on oltava kirjallinen ja se on molempien osapuolten allekirjoitettava. Sen jälkeen notaari tutkii allekirjoitusten oikeellisuuden ja samalla myös tarkistaa sopimuksen sisällön. Notaari kertoo sopimuksen oikeudellisista vaikutuksista myös sopimuksen tekijöille.

5.2 Aviovarallisuusjärjestelmän erot Suomessa ja Virossa

Aviovarallisuusjärjestelmässä on suuria eroja Suomen ja Viron välillä. Aiemmin mainittujen aviovarallisuusjärjestelmien lisäksi Virossa on vielä kolmaskin vaihtoehto, jota Suomessa ei ole. Kyseinen järjestelmä on yhteinen varallisuus (varaühisus). Yhteisessä varallisuudessa yhteisen omaisuuden omistaminen on viety Virossa ihan eri tasolle kun Suomessa. Ero löytyy myös aviovarallisuusjärjestelmän valinnassa. Suomessa pystyy vain yhdellä tavalla päättämään avio-oikeudesta tai avio-oikeuden poissulkemisesta, kun taas Virossa on useampia tapoja.

5.2.1 Varaühisus eli yhteinen varallisuus

Varasuhted-sivun (2010) mukaan Virossa oleva yhteiseen varallisuuteen perustuva aviovarallisuusjärjestelmä tarkoittaa sitä, että kaikki puolison avioliiton aikana hankkima omaisuus kuu-

luu myös toiselle puolisolle. Omaisuus kuuluu molemmille riippumatta siitä, kenen nimissä se on eli kyseessä on erittäin vahva taloudellinen suhde (PKS 25). Varasuhted-sivulla (2010) kerrotaankin, että yhteistä varallisuutta muodostuu myös silloin, kun puoliset asuvat erillään, jos he eivät ole virallisesti eronneet.

Yhteisen omaisuuden ulkopuolelle jää ennen avioliittoa saatu omaisuus, henkilökohtaiset käyttöesineet, saadut lahjat ja perintö (Mikk 2012, 35). Nämä kaikki ovat niin sanottua ulkopuolista omaisuutta (PKS 27). Varasuhted-sivun (2010) mukaan toisen puolison ottama velka ei ole kuitenkaan yhteistä. Velan ottanut vastaa itsenäisesti velasta ulkopuolisella omaisuudellaan ja puolella yhteiseen varallisuuteen kuuluvasta omaisuudestaan (PKS 33.1). Poikkeuksena on tilanne, jossa on yhteistä etua varten otettu laina. Siitä vastaavat molemmat puoliset omalla ulkopuolisella omaisuudella ja yhteisellä omaisuudellaan (PKS 18). Yhden puolison ottama laina ei ole yhteistä etua varten otettu, jos puoliso ostaa itselleen esimerkiksi urheiluauton. Lainan on yhteinen ja yhteistä etua varten otettu, kun puoliso ostaa perheauton, jota molemmat puoliset käyttävät.

Yhteinen varallisuus sitoo molempia osapuolia aika vahvasti ja antaa heille yhteisen päätätävällisyyden omaisuuteen. Sen takia kummallakaan aviopuolisella ei ole oikeutta hallinnoida ja tehdä yksin oikeustoimia, jotka koskevat yhteistä omaisuutta. Abikaasade varalised õigused -sivun (2010) mukaan kaikki lailliset toimenpiteet yhteisessä varallisuudessa on tehtävä yhdessä (PKS 29). Oikeustoimia voi tehdä poikkeuksellisesti puoliso yksin, jos hän on saanut toisen puolison suostumuksen. Sivulla kerrotaan, että koska puolisoilla on toisiinsa nähden elatusvelvollisuus, voi tulla vastaan tilanne, jossa puoliso käyttää omaa avio-oikeuden ulkopuolelle kuuluvaa omaisuuttaan yhteisen omaisuuden hyväksi. Tällaisessa tilanteessa syntyy avioliiton ulkopuolista omaisuutta käyttäneelle puolisolle oikeus vaatia siitä korvausta yhteisestä omaisuudesta (PKS 34).

Yhteinen varallisuus voidaan lopettaa milloin vain. Siihen ei tarvitse olla syytä, mutta yleensä taustalla on jommankumman puolison taloudellisesta vastuuton toiminta, mikä on haitaksi yhteisvarallisuudelle. Varasuhted-sivun (2010) mukaan yhteisen varallisuuden voi lopettaa vaihtamalla aviovarallisuusjärjestelmää. Uudesta varallisuusjärjestelmästä huolimatta yhteisen varallisuuden aikana syntynyt yhteinen omaisuus jää silti aviovarallisuusjärjestelmän muututtua yhteiseksi varallisuudeksi. Sitä omaisuutta koskevat myös samat rajoitukset kuin ennen. Tämä tarkoittaa sitä, että aviopuolisoiden on yhdessä päätettävä tällaisesta omaisuudesta. Voidaan myös päätätä, että yhteinen omaisuus jaetaan aviovarallisuusjärjestelmän muuttumisen yhteydessä.

5.2.2 Aviovarallisuusjärjestelmän valitseminen

Suomessa avio-oikeuden alainen omaisuus on automaattinen vaihtoehto aviovarallisuusjärjestelmässä ja sen saa pois tekemällä avioehtosopimuksen (AL 3:41). Avioehtosopimuksen pystyy muuttamaan tekemällä uuden avioehtosopimuksen.

Sen sijaan Virossa valitaan avioliittosopimuksessa vaihtoehdoksi omaisuuden tasaus, varojen erillisuus tai yhteinen varallisuus. (PKS 24.1). Valinta laitetaan avioliittosopimukseen, joka täytetään ennen avioitumista (Kägo 2012, 19). Abielu sõlmimine -sivun (2010) mukaan kyseinen avioliittosopimus on täytettävä notaarin luona. Siinä täytyy olla mukana myös henkilödistus, jotta notaari voi varmistaa henkilöllisyyden. Sovellettavan aviovarallisuusjärjestelmän lisäksi kyseisessä sopimuksessa kysytään henkilötietoja, tietoa aiemmasta avioliitosta ja miten se loppui, avioliiton solmimisen jälkeistä sukunimeä, kauanko tuleva aviopari on asunut yhdessä ja montako lasta asuu heidän kanssa samassa taloudessa.

Jos aviopari ei ole valinnut avioliittosopimuksessa aviovarallisuusjärjestelmää, sovelletaan PKS 24.2 mukaan yhteistä varallisuutta. Yhteistä varallisuutta sovelletaan myös, jos avioparilla ei ollut valittuna aviovarallisuusjärjestelmää ennen uuden PKS voimaantuloa. Mikäli valintaa ei näy avioliittosopimuksessa, mutta avioparilla on voimassa oleva avioehtosopimus, sovelletaan aviovarallisuudessa varojen erillisyyttä eli avio-oikeuden poissulkemista (Kägo 2012, 22). Avio-oikeuden poissulkeminen voi tulla voimaan myös, jos tuomioistuimen tuomiolla on lopetettu yhteinen varallisuus (PKS 36) tai omaisuuden tasaus (PKS 45). Avio-oikeuden poissulkemisen voi muuttaa valitsemalla jonkun muun aviovarallisuusjärjestelmän tai tekemällä uuden avioehtosopimuksen (PKS 62.2)

Avioliittosopimus tuli Viroon vasta vuonna 2009 Perekonnaseadus-uudistamisen (PKS) myöten. Avioliittosopimuksen käyttöönoton lisäksi tuli Viron myös uusi aviovarallisuusjärjestelmä. Aikaisempien järjestelmien kuten varojen erillisyyden ja yhteisen varallisuuden lisäksi tuli Viroon lakiin omaisuuden tasaus. Kyseisessä järjestelmässä on otettu mallia muista maista. Kyseisten muutoksien lisäksi PKS:ta korjattiin oikeudessa tapahtuneiden soveltamisvaikeuksien perusteella (Uuest pärimisseadusest 2008.)

6 Perunkirjoitus ja ositus Suomessa ja Virossa

Tässä luvussa siirrytään tarkastelemaan perunkirjoitusta ja ositusta, joka toteutetaan puolison kuoltua. Perunkirjoituksessa perukirjaan kirjataan kaikki tiedot omaisuudesta ja kuolinpesän osakkaista. Perunkirjoituksessa voidaan myös todeta, että omaisuus jää kokonaan lesken hallintaan ellei ositusta ja perinnönjakoa vielä ensiksi kuolleen puolison jälkeen haluta toimittaa. Jos kuitenkin perinnönjako tulee tässä vaiheessa ajankohtaiseksi, on ensin toimitetta-

va ositus vainajan ja lesken välillä. Osituksen lopputulokseen vaikuttaa ratkaisevasti se, oliko puolisoilla avio-oikeutta toistensa omaisuuteen vai ei. Vasta osituksessa vainajan osalle tullut omaisuus muodostaa jäämistön, jota aletaan perillisten kesken jakamaan.

6.1 Perunkirjoitus Suomessa ja Virossa

Suomessa perukirja on asiakirja, jossa luetellaan kaikki vainajan ja hänen puolisonsa varat ja velat. Siinä luetellaan myös kaikki kuolinpesän osakkaat, mainitaan mahdollisen testamentin olemassaolo, lesken ja vainajan avio-oikeus toistensa omaisuuteen ja paljon muuta. Perunkirjoituksessa leski myös ilmoittaa, mikäli hän haluaa käyttää tasinkoprivilegiotaan. Jos leski oli varakkaampi puoliso, hän voi tasinkoprivilegioon vetoamalla kieltäytyä luovuttamasta tasinkoa kuolleen puolisonsa perillisille. (Perunkirjoitus ja perukirja, 2011.)

Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Tarvittaessa siihen voi hakea lisääaikaa. Kyseisessä määräajassa on järjestettävä perunkirjoitustilaisuus, johon on kutsuttava kaikki pesän osakkaat ja leski. Perunkirjoitustilaisuudessa täytyy olla mukana myös kaksi uskottua miestä. Uskottu mies voi olla kuka tahansa, joka osaa laatia perukirjan. Perukirjan luotettavuuden kannalta on kuitenkin suositeltavaa, että uskottu mies ei olisi perinnön saaja tai muu läheinen henkilö. Valmis perukirja on toimitettava yhden kuukauden kuluessa verotoimistoon. Perukirjan liitteenä on toimitettava myös sukuselvitykset, kopio mahdollisesta testamentista ja avioehtosopimuksesta ja kaikista muista täydentävistä tiedoista. (Suomen lakiopas 2013.)

Virossa ei ole samanlaista perunkirjoitusta kuin Suomessa. Perittävän läheisten on tehtävä ilmoitus perinnönjaon toimenpiteiden aloittamisesta notaarille. Sen jälkeen notaari tekee sukuselvityksen eli selvittää kaikki perilliset ja lähettää heille tiedotteen. Tässä vaiheessa perilliset voivat ilmoittaa, haluavatko he vastaanottaa perinnön vai luopua siitä. Saatujen ilmoitusten perusteella notaari laatii perukirjan. Virossa perukirjaan ei merkitä tietoja pesästä ja siihen kuuluvasta omaisuudesta vaan siinä määritetään vain perillisasema. Perukirjan avulla perilliset saavat rekisteröityä omalle nimelleen vainajalle osituksen jälkeen jääneen jäämistön. (Kuidas pärida? 2010.)

6.2 Osituksen yhtäläisyydet Suomen ja Viron lain nojalla

Osituksella tarkoitetaan Suomessa ja Virossa omaisuuden jakamista puolisoitten kesken. Ennen varsinaista omaisuuden jakoa on kuitenkin selvitettävä, mikä on vainajan omaisuutta, mikä lesken omaisuutta ja mikä mahdollisesti yhteistä omaisuutta. Sen takia osituksessa otetaan huomioon, mikä varallisuusjärjestelmä avioparilla oli käytössä. Suomessa ja Virossa omaisuus ositetaan samalla tavoin siinä aviovarallisuusjärjestelmässä, jossa avio-oikeus on poissuljettu.

6.2.1 Ositus, jos avio-oikeutta ei ollut

Avio-oikeuden poissulkemisen tapauksissa kuolleen puolison omaisuus muodostuu hänen nimissään olevasta omaisuudesta. Poissuljetussa avio-oikeudessa omaisuuteen kuuluu ennen avio-liittoa saatu omaisuus, avioliiton aikana ansaittu omaisuus ja peritty sekä lahjaksi saatu omaisuus. Avioehto on voitu laatia myös koskemaan vain tiettyä asiaa tai kohdetta. Siinä tapauksessa avioehdolla pois suljettu omaisuus jää osituksen ulkopuolelle ja kaikki muu ositetaan. Jos avioehto on koskenut koko vainajan omaisuutta, erotetaan vainajan ja lesken omaisuus eli ositusta ei tapahdu vaan ainoastaan omaisuuden erotus eikä leski saa tasinkoa. Avio-oikeuden estämisestä huolimatta pysyy leskellä Virossa ja Suomessa kuitenkin oikeus asua yhteisessä kodissa, jos he sitä vaativat pesänjaossa (PK 3:1a; AÖS 227). (Mikkola 2010, 5 - 6; Kägo 2012, 64 - 65.)

Asian selventämiseksi kerron esimerkin avulla, miten molemminpuolinen avioehto toteutetaan jommankumman puolison kuollessa. Esimerkiksi Tiinalla on omistusasunto arvoltaan 120 000 euroa ja auto, jonka arvo on 24 000 euroa. Hänellä on myös velkaa 10 000 euroa. Tiinan netto-omaisuus on 134 000 euroa. Tarmolla sen sijaan on mökki, jonka arvo on 70 000 euroa, vene, jonka arvo on 12 000 euroa ja auto, jonka arvo on 28 000 euroa. Hänellä on myös velkaa autosta 14 000 euroa. Tarmon netto-omaisuus on 96 000 euroa. Jos Tiina menehtyisi, Tarmolla ei olisi hänen omaisuuteen avioehdon nojalla mitään oikeutta eli Tiinan jäämistö olisi 134 000 euroa. Kun Tarmo menehtyisi, ei olisi Tiinalla mitään oikeutta Tarmon omaisuuteen avioehdon nojalla. Tarmon jäämistö olisi siis 96 000 euroa.

On myös mahdollista, että avioehdolla on suljettu pois vain tietty omaisuus. Tällaisessa tilanteessa omaisuus ositetaan Virossa ja Suomessa seuraavanlaisesti. Esimerkiksi Lauralla on omistusasunto arvoltaan 120 000 euroa ja auto, jonka arvo on 20 000 euroa. Hänellä on myös velkaa 10 000 euroa. Avioehdolla on pois suljettu Lauran omistama yritys, jonka arvo on 350 000 euroa. Lauran avio-oikeuden alainen netto-omaisuus on 130 000 euroa. Tarmolla sen sijaan on asunto-osake, jonka arvo on 80 000 euroa, vene, jonka arvo on 12 000 euroa ja auto jonka arvo on 25 000 euroa. Hänellä on myös velkaa autosta 14 000 euroa. Hän ei ole avioehdolla pois sulkenut mitään omaisuutta. Tällaisessa tapauksessa Tarmon avio-oikeuden alainen netto-omaisuus on 103 000 euroa. Avio-oikeuden alaisen omaisuuden yhteismäärä on naisen omaisuus 130 000 euroa ja miehen omaisuus 103 000 euroa yhteen laskettuna 233 000 euroa, mistä kummallekin tulee puolet eli 116 500 euroa. Tämän perusteella Lauran kuollessa Tarmolla olisi oikeus tasinkoon eli tietynlaiseen hyvitykseen ja Tarmon kuollessa Lauralla on oikeus tasinkoprivilegioon eli oikeus jättää maksamatta kyseinen hyvitys. Joka tapauksessa Lauran omistama yritys jää osituksen ulkopuolelle avioehtosopimuksen nojalla. Osituksesta avio-oikeuden perusteella ja tasingosta tarkemmin 6.3.2 luvussa.

6.3 Osituksessa esiintyvät erot Suomen ja Viron lain nojalla

Osituksessa on enemmän eroja kuin yhtäläisyyksiä Suomen ja Viron välillä. Yksi eroista johtuu siitä, että Virossa on kolmas varallisuusjärjestelmä, jota ei ole Suomessa. Yhteisessä varallisuudessa tapahtuu Virossa ositus, jota ei voi verrata mihinkään Suomen järjestelmään. Yhteisen varallisuuden lisäksi eroja löytyy avio-oikeuden toteuttamisessa. Erot johtuvat laskentaan mukaan otettavasta omaisuudesta. Ositusta seuraa myös tasingon maksaminen ja Suomessa mahdollinen tasinkoprivilegio, jota tietyin osin Virossa ei löydy.

6.3.1 Avio-oikeuden toteuttaminen osituksessa

Ositus, joka tapahtuu avio-oikeuden perusteella, on Virossa ja Suomessa pääosin samanlainen, mutta lopputuloksessa voi olla eroja. Ositus molemmissa maissa alkaa niin, että ensiksi otetaan selvää, kuinka paljon molemmilla puolisoilla on netto-omaisuutta velkojen vähennyksen jälkeen (Aarnio & Kangas 2010, 175; Mikk 2012, 36). Suomessa omaisuuden laskemiseen otetaan mukaan kaikki omaisuus, myös yhteinen omaisuus, joka lasketaan puoliksi. Aarnion (2010, 178) mukaan omaisuuden arvo määräytyy osituksen hetkellä voimassa olevan arvon mukaan. Rahojen arvo on niiden nimellisarvo. Asunto-osakkeiden arvo määrätään yleensä toteutuneiden kauppahintojen perusteella (Salminen 2011, 2). Asunto-osakkeiden kohdalle vertailukohteeksi on otettava samassa taloyhtiössä tai samalla asuinalueella oleva luovutettu asunto.

Abikaasa varalised õigused -sivun (2010) mukaan Virossa omaisuuden laskemiseen ei oteta mukaan omaisuutta, johon toisella puolisoilla ei ole oikeutta. Kyseiseen omaisuuteen kuuluvat saadut lahjat, perinnöt ja ennen avioliittoa saatu omaisuus (PKS 49). Suomessakin voi tulla vastaan tilanne, jossa omaisuuden laskemiseen ei oteta mukaan saatua perintöä tai lahja. Tämä on mahdollista, jos testamentilla tai lahjakirjalla on annettu määräys, että lapsen puolisoilla ei ole avio-oikeutta kyseiseen perintöön tai lahjaan (Norri 2010, 199 - 200). Virossa tällaista määräystä ei tarvita, vaan lahjana tai perintönä saatu omaisuus ei ole koskaan avio-oikeuden alaista omaisuutta.

Sen jälkeen, kun molempien puolisoitten netto-omaisuus on selvitetty, katsotaan kummalla on enemmän omaisuutta. Sen seurauksena vauraampi osapuoli joutuu maksamaan tasinkoa vähemmän omistavalle puolisolle. Virossa tasingon sijasta puhutaan korvauksesta, mutta sen tarkoitus on samanlainen. Parhaiten avio-oikeuteen perustuvan osituksen pääajatuksen samanlaisuuden Suomessa ja Virossa tajuaa esimerkin avulla. Esimerkiksi jos A kuolee ja hänen netto-omaisuutensa on yhteenlaskettuna 250 000 euroa ja B:n netto-omaisuus 200 000 euroa, on niiden keskiarvo 225 000 euroa. Tämän perusteella leskellä eli B:llä on oikeus saada $225\,000 - 200\,000 = 25\,000$ euroa tasinkoa, jotta A:n ja B:n avio-oikeuden alaiset osuudet tulisivat

yhtä suuriksi (AL 4:100). Viron laissa tämä on ilmaistu vähän erilailla, mutta lopputulos on sama. Esimerkiksi A:n omaisuus on nettona kasvanut avioliiton aikana 250 000 euroa ja B:n omaisuus on kasvanut 200 000 euroa. A on vaurastunut enemmän ja sen takia hän on velvollinen maksamaan B:lle korvauksena eli Suomessa niin sanottuna tasinkona 25 000 euroa. Sen seurauksena molemmilla on 225 000 euroa osituksen jälkeen (PKS 53.1). (Abikaasade valarised õigused; Norri 2010, 422 - 424.)

Vaikka kyseinen esimerkki osoittaa, että Virossa ja Suomessa voidaan päätyä osituksessa samanlaiseen tulokseen, se ei aina ole mahdollista. Osituksen tulokset voivat olla erilaiset tilanteissa, jossa Suomessa netto-omaisuuden laskemiseen otetaan mukaan sellainen omaisuus, johon Virossa toisella puolisoilla ei ole oikeutta, kuten saadut lahjat, perinnöt ja ennen avioliittoa ansaittu omaisuus. Tilanteissa päädytään myös erilaiseen tasingon tai hyvityksen maksamiseen. Myös suomalaisesta tasinkoprivilegiosta aiheutuu eroavaisuuksia. Eroavaisuudet esitän seuraavassa taulukossa.

Suomi	A	B	Viro	A	B
Omaisuus ennen avioliittoa	60 000	75 000	Omaisuus ennen avioliittoa (ei mukana laskuissa)	60 000	75 000
Omaisuus			Avioliiton aikana ker- tynyt omaisuus		
Auto		40 000	Auto		40 000
Mökki	90 000		Mökki	90 000	
Säästöt	2 000	5 000	Säästöt	2 000	5 000
Velat	20 000	15 000	Velat	20 000	15 000
Netto-omaisuus	132 000	105 000	Vaurastunut avioliiton aikana	72 000	30 000
Omaisuu- den yhteismäärä	132 000+105 000=237 000		Kuinka paljon A tai B on vaurastunut enemmän.	72 000-30 000=42 000 A vaurastuntu 42 000 enemmän kuin B-> B:llä oikeus saada erotus eli 42 000:2=21 000	
Avio-oikeuden alainen ositus eli molemmalla puolisoilla on oikeus puoleen yhteismäärästä.	237 000:2=118 500				

A kuolee	B:llä oikeus tasinkoon, koska hänen omaisuutensa pienempi kuin A:n. Lesken on ilmoitettava halusta tasinkoon pesänjakajalle osituksessa. 118 500-105 000=13 500	A kuolee	A maksaa B:lle korvauksena 21 000
B kuolee	A:lla enemmän omaisuutta ja oikeus vedota tasinkoprivilegioon ilmoittamalla siitä perunkirjoituksessa eli A:n ei tarvitse maksaa tasinkoa kuolleen puolison perillisille.	B kuolee	A maksaa B:lle korvauksena 21 000. Perillisillä on oikeus vaatia kyseinen korvaus osaksi pesää.

Taulukko 1: Ositus avio-oikeuden ja omaisuuden tasauksen perusteella

6.3.2 Tasinko ja tasinkoprivilegio

Kuten jo taulukosta 1 näemme, seuraa osituksesta tasingon maksamista molemmissa maissa. Ero on kuitenkin siinä, että Virossa tasinkoa käsitellään vaurastumishyvityksenä ja sitä on aina maksettava, jos sitä vaaditaan, riippumatta siitä, onko vauraampi tai köyhempi osapuoli kuollut eli Virossa ei ole varakkaammalla puolisollla tasinkoprivilegiota (PKS 53.1) (Perekonnaseaduse eelnõu 2006, 19). Suomessa tasingon tarkoitus on avio-oikeuden toteuttaminen, eli enemmän omistavalta puolisollla siirtyä omaisuutta ja rahaa vähemmän omistavalle puolisollla (Norri 2010, 423 - 424). Tasinkoa tai hyvitystä ei saada automaattisesti, vaan sitä on vaadittava. Suomessa tasinkoa vaaditaan osituksessa ja tasinkoprivilegioon taas vedotaan jo perunkirjoituksessa. Tasinkoprivilegiota ei ole Virossa eli jos vainajan perilliset vaativat tasinkoa, varakkaalla leskellä on velvollisuus maksaa tasingoa perillisille (Mikk 2012, 36). Suomessa ja Virossa tasingon saajat päättävät, vaativatko he tasinkoa. Suomessa on sen lisäksi varakkaammalla leskellä oikeus vedota tasinkoprivilegioon tai päättää olla siihen vetoamatta. Tasingonprivilegiosta luopumisen syynä voi olla, että perintö menee yhteisille lapsille, jolloin omaisuutta luovutettaessa perilliset välttyvät tältä osin perintöveroilta (Norri 2010, 429). Tasingon saaminen ei aiheuta veroseuraamuksia.

6.3.3 Yhteinen varallisuus osituksessa

Viron yhteisen varallisuuden pääperiaate on että, kaikki puolisoitten omaisuus on yhteistä (PKS 25). Tästä on kuitenkin poikkeuksia. Yhteisomistukseen ei kuulu ennen avioliittoa omistettu

omaisuus, henkilökohtaiset käyttöesineet, saadut lahjat ja perintö (PKS 27). Varasuhted-sivulla (2010) kerrotaan, että omaisuus, joka on hankittu yhteisomistuksen ulkopuolella ole-valla omaisuudella, ei kuulu yhteisomistukseen. Toisen puolison kuollessa jaetaan yhteisomis-tukseen kuuluva omaisuus tasan puoliksi eli molemmat saavat yhteisestä omaisuudesta 50 pro-senttia (PKS 37.3). Mikk (2012, 35 - 36) mukaan leski tai perilliset voivat vedota siihen, että jostakin omaisuudesta leski tai vainaja on omistanut enemmän kuin puolet. Tämä on mahdol-lista, jos jompikumpi puolisoista on ulkopuolisella omaisuudella maksanut siitä osan. Tämä kuitenkin edellyttää, että se pystytään jotenkin todistamaan.

Perittävien kesken jaettava pesä muodostuu siten, että siihen kuuluu 50 prosenttia yhteis-omistuksessa olevasta omaisuudesta ja vainajan se omaisuus, mikä ei kuulunut yhteisomistuk-seen. Esimerkiksi, jos leskellä on säästötilillä 20 000 euroa ja vainajalla ei ole säästöjä, kuu-luu 50 prosenttia eli 10 000 euroa vainajalle. Sama pätee myös jommankumman nimissä ole-vaan kiinteistöön tai muun omaisuuteen. Talo jaetaan osituksessa tasan lesken ja vainajan välillä, koska yhteisessä varallisuudessa ei oteta huomioon, kenen nimissä omaisuus on, vaan kaikki on yhteistä. (Mikk 2012, 35 - 36.)

7 Lesken asema perinnönjaossa

Osituksen jälkeen siirrytään varsinaiseen perinnönjakoon. Jaettava jäämistö on se omaisuus, joka osituksen jälkeen kuuluu kuolleelle puolisolle. Kuolleen puolison omaisuuden ovat oikeu-tetut perimään lain mukaan tietyt ihmiset joko testamentin mukaan tai perimisjärjestyksen mukaan.

Perinnönjaossa noudatetaan Virossa ja Suomessa parenteelijärjestelmä. Parenteelijärjestelmä määrää, missä järjestyksessä peritään, jos perinnöstä ei ole muuten määrätty, esimerkiksi testamentilla. Perimisjärjestys parenteelien mukaan on Virossa ja Suomessa pääajatukseltaan samanlainen, mutta myös pieniä eroja on.

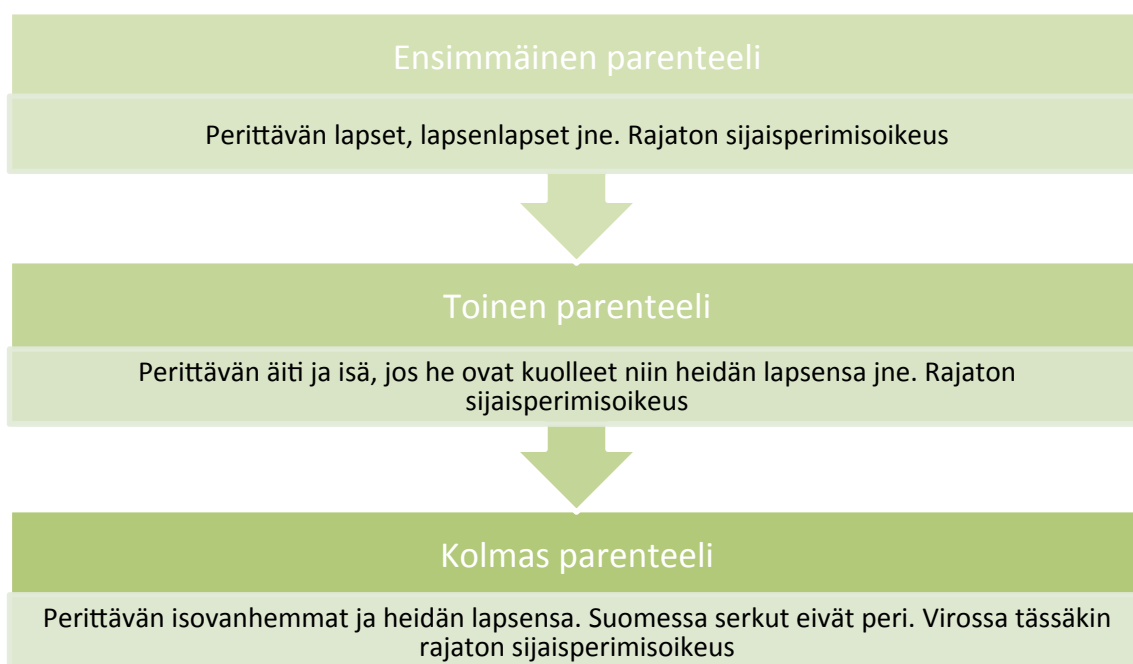
7.1 Parenteelijärjestelmä

Suomessa ja Virossa on lakiin perustuva perinnönjaon järjestelmä, joka koostuu kolmesta pe-rillisten ryhmästä eli niin sanotuista parenteeteista. Parenteelien mukaan ensimmäisen asteen perilliset ovat rintaperilliset (PK 2:1;PärS 13). Rintaperillisillä Suomessa tarkoitetaan puolisoi-den yhteisiä lapsia, aikaisemman avioliiton lapsia, ottolapsia, lapsia, jonka isyyden tuomiois-tuin on vahvistanut ja kaikkien edellä mainittujen lasten sijaantuloperillisiä. Virossa tähän ryhmään on lueteltu vain biologiset lapset ja adoptoidut lapset ja heidän sijaisperillisensä. Pääperiaate on molemmissa maissa, että ensiksi perivät perittävän lapset eli niin sanotut rin-

taperilliset. (Aarnio & Kangas 2010, 289; Kuka perii ja kuinka paljon, ellei testamenttia ole 2012.)

Jos lapsia tai lasten rintaperillisiä ei ole, perivät perinnön toisen parenteelin perilliset. Toiseen parenteelin kuuluvat niin Suomessa kuin Virossa perittävän äiti ja isä (PK 2:2.1; PärS 14). Jos äiti ja isä ovat kuolleet, heidän sijaansa tulevat veljet ja sisarukset. Kuolleen sisaruksen tai veljen sijalle voivat tulla heidän lapsensa eli tässäkin parenteelissa on rajaton sijaisperimisoikeus (PK 2:2.2). (Aarnio & Kangas 2009, 128 - 129; Mikk 2012, 31 - 33.)

Kolmanteen parenteeliin kuuluvat perilliset perivät, jos toisessa parenteelissa ei ollut perillisiä. Tähän parenteeliin kuuluvat isovanhemmat ja heidän lapsensa (PK 2:3.2; PärS 15). Tätä pidemmälle sijaisperimisoikeus ei Suomessa ulotu. Tämä tarkoittaa sitä, että enot ja tädit voivat saada perintöä, mutta heidän lapset eli perittävän serkut eivät peri (PK 2:5). Virossa sen sijaan myös tässä parenteelissa on rajaton sijaisperimisoikeus eli serkut ja heidän jälkeläiset voivat periä. Jos kolmannessakaan parenteelissa ei ole perillisiä, saa perinnön kunta tai valtio (PK 5:1; PärS 18). (Mikk 2012, 37 - 38; Norri 2010, 309 - 310.)

Kuva 1: Lain mukainen perimisjärjestys Suomessa ja Virossa

7.2 Lesken aseman eroavaisuudet

Yksi suuri ero on siinä, miten Virossa ja Suomessa leski perii. Jos vainajalta Suomessa jää rintaperillisiä eikä vainaja ole tehnyt testamenttia lesken hyväksi, leski ei ole perillinen (PK 2:1). Hänen asemansa pesän jakamisessa perustuu vain osituksessa toteutettavaan avio-

oikeuteen. Suomessa leski voi periä ainoastaan sellaisessa tilanteessa, jossa ensimmäisessä parenteelissa ei ole perillisiä. Siitä seuraa kuitenkin vainajan toisen parenteelin perimisoikeus lesken puolisoltaan perimään omaisuuteen siinä vaiheessa, kun leskikin aikanaan kuolee. Virossa ei ole näin. Virossa leskellä on erilainen perimisoikeus, nimittäin hän perii niin sanotusti parenteelin vierestä riippuen siitä, missä parenteelissa on perillisiä. Hänen perittävä osuutensa myös kasvaa sen myötä, mitä alhaisempi parenteeli on kyseessä. Hän perii lopullisesti koko perinnön, jos toisessa parenteelissa ei ole perillisiä.

Perinnönjaon yhteydessä molemmissa maissa halutaan suojata leskeä aviopuolison kuoltua. Tarkoitus on mahdollistaa entisenlaisen elämän jatkuminen ja suojata leskeä muilta perillisiltä. Molemmissa maissa on ajatuksena lesken suojaaminen, mutta se on toteutettu eri tavalla.

7.2.1 Lesken perintöoikeus

Suomessa leskestä tulee perillinen vain siinä tapauksessa, jos perittävällä ei ole rintaperillisiä (PK 3:1.1). Sellaisessa tilanteessa leski on oikeutettu saamaan koko perinnön riippumatta siitä oliko vainajalla ja leskellä avioehtosopimus. Jos leski ottaa vastaan perinnön, syntyy vainajan toiselle parenteelille oikeus periä vastaava osa lesken omaisuudesta siinä vaiheessa kun leskikin kuolee. Tästä tarkemmin 7.2.3 luvussa. Sen sijaan Virossa leskellä on aina oikeus periä (PärS 16§). Perinnön suuruus riippuu siitä, minkä parenteelin vierestä hän perii.

Jos perintö jaetaan ensimmäisessä parenteelissa, syntyy leskelle oikeus perintöön. Leskellä on tällöin oikeus saada vähintään $\frac{1}{4}$ perinnöstä ja hallintaoikeus yhteiseen kotiin (PärS 16.1). Esimerkiksi, jos on neljä lasta, perintö jaetaan neljän lapsen ja lesken välillä eli jokainen saa $\frac{1}{5}$ perinnöstä, mutta leskellä on oikeus saada $\frac{1}{4}$ perinnöstä. Sen takia leski saakin $\frac{1}{4}$ perinnöstä ja loput $\frac{3}{4}$ jaetaan tasan 4 lapsen keskeen. Samanlaisessa tilanteessa Suomessa leski ei perisi mitään ja perintö menisi jakoon neljän lapsen välillä, jolloin jokainen saisi $\frac{1}{4}$ perinnöstä (Aarnio & Kangas 2009, 112 - 116; Kuka perii ja kuinka paljon, ellei testamenttia ole 2012.)

Jos ensimmäisessä parenteelissa ei ole perillisiä, saa Suomessa leski koko perinnön. Sen sijaan Virossa perintö jaetaan toisen parenteelin ja lesken välillä. Tässä jaossa leskellä on oikeus saada $\frac{1}{2}$ perinnöstä, hallintaoikeus yhteiseen kotiin ja koti-irtaimisto (PärS 16.1). Esimerkiksi jos perintö on 100x niin leski saa siitä 50x ja loput menevät jakoon vainajan vanhempien ja mahdollisten sijaisperillisten keskeen. Tilanteessa, joka toisessakaan parenteelissa ei ole perillisiä, Virossa leski peri kaiken (PärS 16.2). Kun leski perii kaiken, ei synny kolmannelle parenteelille mitään perimisoikeutta lesken jälkeen, kuten Suomessa. (Mikk 2012, 32 - 33.)

7.2.2 Lesken suoja

Leskellä on sekä Suomessa että Virossa oikeus saada hallintaoikeus yhteiseen kotiin (PK 3:1a; PärS 16.3). Tällaisella oikeudella on tarkoitus suojata leskeä ja varmistaa elämänlaadun jatkuminen samanlaisena (Aarnio & Kangas 2010, 428-429; Küsimused ja vastused uue pärimis-seaduse teemal 2008). Tämä oikeus koskee Suomessa myös asuinirtaimistoa, mutta Virossa leskelle syntyy oikeus asuinirtaimistoon vain perittyään toisen parenteelin vierestä (PärS 17§). Tässäkin tapauksessa tarkoitetaan asuinirtaimistolla tavallisia kotona olevia tavaroita, eikä arvokkaita esineitä, joiden pitäisi olla osaa jäämistöä ja perintöjako. Arvokas esine voisi olla esimerkiksi kuuluisan taiteilijan taulu. Jos Suomessa perilliset vaativat perintöä, voidaan asunto määrätä osituksessa perillisille, mutta se ei vaikuta lesken hallinto-oikeuteen asuntoon nähden. Virossa asia voidaan ratkaista myös niin, että leski saa asua vain tietyssä osassa taloa tai hänellä luovutetaan talosta vain yksi huone omaan käyttöön. Tietyissä tilanteissa voidaan päätyä myös yhteisomistukseen, mutta se riippuu siitä, mihin perilliset suostuvat ja mihin tulokseen yhdessä päätytään. Jos pesä on velkainen, joudutaan asunto myymään eikä leski saa hallintaoikeutta (Aarnio & Kangas 2010, 428).

Perinnönjaossa voi tulla lisäksi myös muita tilanteita. Sen takia selvitän eri tilanteita ja kerroon, mitkä oikeudet leskellä niissä on. Ensinäkin puoliset Suomessa ja Virossa voivat tehdä toistensa hyväksi testamentin eli koko perintö määrätään testamentilla toiselle puolisolle (Norri 2010, 149). Sellaisessa tilanteessa syntyy Suomessa rintaperillisillä oikeus vaatia lakiosaa, kuten myös Virossa. Suomessa voidaan tällaisessa tapauksessa toteuttaa ositus ja suorittaa tasinkoa ja lakiosat lesken eläessä, mutta lesken hallintaoikeus estää asunnon siirtymisen tosiasiallisesti rintaperillisten hallintaan (Mikkola 2010, 35). Kuidas pärida (2010) sivun mukaan Virossa on leski velvollinen suorittamaan lakiosan rahana sen vaatijoille eli Virossa leski omistaa testamentilla saadun omaisuuden, mutta hänen on jostain saatava rahaa, jolla maksaa perillisille (Uuest pärimiseseadusest 2008). Lakiosan suuruus on puolet siitä, mitä perillinen olisi lainmukaisessa perimisjärjestyksessä saanut.

Vastaan voi tulla myös tilanne, jossa perittävä on testamentilla antanut koko perinnön kolmannelle henkilölle. Sellaisessa tapauksessa Suomen leskellä on oikeus saada hallintaoikeus yhteiseen kotiin (PK 3:1a). Viron leskellä on sen sijaan hallintaoikeus yhteiseen asuntoon, mutta hänellä on yhteisomistus siinä perinnön saajan kanssa ja hänen on otettava se huomioon asuntoa käyttäessään. Uuest pärimiseseadusest (2008) kerrotaan, että yhteisomistus tarkoittaa sitä, että kaikki päätökset perinnöstä on tehtävä yhdessä ja niistä täytyy päästää yksimielisyyteen. Esimerkiksi kun halutaan myydä koko talo. Jos joku omistajista sen sijaan haluaa myydä oman osansa yhteisomistuksesta, hän ei tarvitse siihen muiden yhteisomistajien suostumusta. Vaikka hän ei tarvitse muiden suostumusta, hänen on annettava muille yhteisomistajille mahdollisuus ostaa kyseinen osa. Vasta sen jälkeen, jos kukaan yhteisomistajista ei

halua kyseistä osaa ostaa, se voidaan myydä ulkopuoliselle. Jos yhteispäätöksellä tullaan siihen tulokseen, että yhteisomistus halutaan lopettaa, jaetaan perintö perintö-osuuksien mukaan.

Yhteisomistuksen lisäksi Viron leski voi vaatia lakiosaa perinnön saaneelta (PärS 104; PKS 16). Leski voi Virossa vaatia lakiosaa, koska Viron laissa on määritelty, että lakiosaa voivat vaatia vainajan lapset ja näiden sijaisperilliset, vainajan vanhemmat ja aviopuoliso, jota kohtaan vainajalla on huolehtimisvelvollisuus. PKS 16 § mukaan aviopuolisot ovat elatusvelvollisia toisiaan kohtaan. Kyseisen lakiosan suuruus on puolet siitä, mitä leski olisi perimisjärjestyksen mukaan perinyt. Suomessa sen sijaan leskellä ei ole oikeutta vaatia lakiosaa. Kyseinen oikeus on vain rintaperillisillä, joilta on testamentilla estetty perinnön saaminen.

Virossa lesken suojalla ei ole määrättyä mitään enimmäissuojaa tai vähimmäissuojaa. Suomessa sen sijaan on. Aarnio (2010, 428) kertoo, että leski saa enimmäissuojan, jos leski saa pitää menehtyneen puolison omaisuuden jakamattomana itsellään. Tämä on mahdollista, jos rintaperilliset eivät vaadi lakiosia ja testamentilla ei ole perintöä annettu muualle. Vähimmäissuojalla taas suojataan lesken asuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että leski voi vähimmäissuojaan vedoten saada hallintaoikeuden yhteiseen kotiin (Aarnio 2010, 429). Leskellä ei synny hallintaoikeutta yhteiseen kotiin, jos kodiksi sopiva asunto löytyy lesken omaisuudesta tai leskelle osituksessa jääneestä omaisuudesta (Aarnio 2009, 117.) Missään tapauksessa leskellä ei voi syntyä hallintaoikeutta sellaiseen asuntoon, josta joku kolmas henkilö omistaa osan. Joka tapauksessa on leskellä oikeus yhteisen kodin asuinirtaimistoon.

7.2.3 Toissijaisten perillisten perintöoikeus lesken pesään

Suomessa ja Virossa on mahdollista, että koko perinnön saa leski. Virossa tämä on mahdollista, jos yhtään ensimmäisen ja toisen perimisasteen perillistä ei ole. Suomessa leski perii koko perinnön heti ensimmäisen asteen perillisten puuttuttua, mutta leskenkin kuoltua syntyy perimisoikeus lesken pesään aikaisemmin kuolleen puolison toisen asteen perillisille (PK 3:1). Kolmannelle parenteelille ei kuitenkaan synny perimisoikeutta tällaisessa tapauksessa.

Suomen lain mukaan kun leski kuolee, jaetaan lesken omaisuus pääsääntöisesti puoliksi lesken perillisten ja ensiksi kuolleen puolison perillisten kesken. Mikäli ensiksi kuolleen puolison toisen parenteelin perillisiä ei löydy, menee koko perintö lesken omaisille. Voi tapahtua myös niin, että jos leskellä ei ole perillisiä, menee koko perintö aiemmin kuolleen aviopuolison toiselle parenteelille (Mikkola 2010, 54 - 55.)

Puolionsa perineen lesken kuoltua omaisuus jaetaan pääsääntöisesti puoliksi lesken ja aikaisemmin kuolleen puolison perillisten kesken. Tilannetta tasajaossa voidaan kuvata esimerkil-

lä: A kuolee ja hänen omaisuutensa oli 80x ja B:n omaisuus oli 40x. Koska A:lla ja B:llä ei ollut lapsia, meni koko perintö B:lle. Muutaman vuoden päästä kuoli myös B. B:n omaisuus oli kasvanut näiden vuosien aikana ja nyt hänellä oli omaisuutta 140x. Siihen sisältyi myös A:lta saatu omaisuus. Lesken kuoltua jäämistö jaettiin kahtia toissijaisten perillisten ja lesken omien perillisten kesken eli molemmat saivat 70x.

Tietyissä tilanteissa jakosuhte voi olla erilainen. Tällainen tilanne voi tulla vastaan, kun aviopuolisoilla ei ole avio-oikeutta toistensa omaisuuteen eikä heillä ole lapsia. Leski perii kuolleen puolisonsa. Tällaisessa tilanteessa suhdeluku määräytyy sen mukaan, mitä kumpikin puoliso omisti toisen heistä kuollessa. Kyseinen suhdeluku on vain yksi esimerkki siitä, miten jakosuhte voidaan määrätä. Lesken kuollessa hänen jälkeen jättämänsä omaisuus jaetaan sen suhdeluvun perusteella. Esimerkiksi Liisalla ja Artolla on avioehto. Liisan kuollessa hänen omaisuutensa arvo on 100 000 euroa ja Arton omaisuuden arvo on 200 000 euroa. Liisan omaisuuden suhdeluku on $\frac{1}{3}$ ja Arton omaisuuden suhdeluku on $\frac{2}{3}$ koko yhteenlasketusta omaisuudesta. Koska heillä ei ollut lapsia, sai koko perinnön Arto. Arton kuollessa hänen omaisuutensa arvo oli 330 000 euroa. Kyseinen summa jaetaan suhdelukujen perusteella Liisan toissijaisten perillisten ja Arton perillisten välillä. Liisan toissijaiset perilliset saavat suhdeluvun perusteella $\frac{1}{3}$ koko summasta eli 110 000 euroa ja Arton perilliset saavat $\frac{2}{3}$ eli 220 000 euroa.

Suhdeluku voi myös muuttua riippuen siitä, miten leski on huolehtinut hallussaan olevastaan omaisuudesta. Jos hänen toimestaan omaisuus on huomattavasti vähentynyt, se otetaan huomioon seuraavassa esimerkissä esitettyllä tavalla. Jos pesässä on omaisuutta 120x ja leski on lahjoittanut siitä pois 80x, saavat lesken perilliset lahjana saamansa 80x lisäksi jaossa 20x eli yhteensä 100x ja ensiksi kuolleen perilliset 20x. Lahjoituksen johdosta ensiksi kuolleen perilliset eivät saa laillista perintöosuutta. Tällaisessa tapauksessa joutuu luovutuksen saaja palauttamaan pesään niin paljon, että alkuperäinen perimismäärä palautuisi eli ensiksi kuolleen puolison perilliset saisivat 60x tai suhdeluvun määräämän osuuden.

Vaikka vainajan toisella parenteelilla Suomessa pysyy perimisoikeus, siihen kuuluvilla perillisillä ei ole mitään oikeutta rajoittaa leskeä siinä, miten hän omaisuutta käyttää. Halutessaan leski voi myydä tai lahjoittaa omaisuutta. Jos leski tällaisilla toimillaan on vähentänyt ensiksi kuolleen puolison omaisuuden arvoa, voivat toissijaiset perilliset vaatia hyvitystä lesken pesältä. Vaikka lesken tekemisiä ei voi rajoittaa, on laissa testamentin tekemistä koskeva rajoitus. PK 3:1.2:n mukaan leski ei saa tehdä testamenttia siitä omaisuudesta, joka kuuluu vainajan toiselle parenteelille. Vainajan toinen parenteeli ei peri leskeä tilanteessa, jossa leski ei ota vainajan perintöä vastaan. Sellaisessa tapauksessa vainajan perintö menee automaattisesti jaettavaksi toisen parenteelin välillä. Myöskään, jos perittävä on tehnyt lesken hyväksi testamentin, ei synny toiselle parenteelille perintöoikeutta. (Mikkola 2010, 56 - 57.)

8 Opinnäytetyöprosessi ja työn tulokset

Työni teoreettisessa osiossa jouduin käsittelemään ennen varsinaista aihetta lainvalintakysymyksiä. Kyseistä aihetta oli pakko käsitellä, koska tilanteessa, jossa ulkomaalainen asuu Suomessa, joudutaan miettimään, mitä lakia häneen sovelletaan. Kyseisestä aiheesta löysin hyvää ja selkeää tietoa Tuulikki Mikkolan kirjasta. Siinä oli selvästi kirjoitettu, miten laki valitaan missäkin tapauksessa. Esille nousi myös se, että aviovarallisuudessa ja perinnönjaossa joudutaan erikseen valitsemaan sovellettava laki. Vaikeinta oli ymmärtää kiinteistöjen erityisasemaa lain valinnassa. Siinä verottajan sivulta ja kirjasta saatu tieto olivat ristiriidassa. Onneksi puhuttuani Ferendan asianajajan kanssa ymmärsin asian.

Aviovarallisuusjärjestelmien ja osituksen ymmärtämisessä ei ollut suurempia vaikeuksia. Näitä asioita käsittelevää oikeuskirjallisuutta oli Suomesta helppo löytää. Viron puolelta löysin onneksi opinnäytetyön, jossa oli käsitelty aviovarallisuusjärjestelmiä. Aviovarallisuusjärjestelmän käsitellessäni tuki myös Notarite Kota -sivulta ja internetistä löydetty tieto. Osituksesta löysin tietoa Tiina Mikkin teoksesta ja internetistä. Näitä aihealueita käsitellessä nousi esille mielenkiintoisia eroja Suomen ja Viron välillä. Ensinäkin se, että avio-oikeuden ja avio-oikeuden poissulkemisen lisäksi löytyy Virossa vielä kolmaskin aviovarallisuusjärjestelmä eli niin sanottu yhteinen varallisuus. Yhteisessä varallisuudessa kaikki avioliiton aikana ansaittu omaisuus on yhteistä riippumatta siitä, kenen nimissä omaisuus on.

Yhteisen varallisuuden lisäksi on erikoista se, että Viron yhteisessä varallisuudessa ja omaisuuden tasauksessa ei ole puolisollla oikeutta omaisuuteen, jonka toinen puolisoista on saanut ennen avioliittoa. Puolisolla ei myöskään ole avio-oikeutta avioliiton aikana toisen puolison saamiin lahjoihin tai perintöön. Suuri ero Viron ja Suomen välillä löytyi myös aviovarallisuusjärjestelmän valinnassa. Molemmista maista voi valita aviovarallisuusjärjestelmän tekemällä avioehtosopimuksen. Sen lisäksi Virossa voi valita kolmen aviovarallisuusjärjestelmän välillä avioliittosopimuksella, joka solmitaan ennen avioitumista.

Perinnönjaosta löytyi myös helposti oikeudellista materiaalia niin Viron kun myös Suomen puolelta. Vaikeuksia oli kuitenkin lesken suojatun aseman ymmärtämisessä Viron laissa. Siinä on tietynlaisia asioita, mitä en täysin ymmärtänyt. Asian selvittämiseksi lähetin viestin Notarite Kodaan. Saatuaani sieltä vastauksen tajusin, miten lesken asema on suojattu Virossa. Lesken suojausaseman lisäksi leskellä on Virossa erikoinen perimisoikeus. Nimittäin Virossa leski perii sen mukaan, missä parenteelissa perintö jaetaan. Siitä riippuen hän on oikeutettu saamaan ensimmäisen parenteelin vierestä perittyään vähintään $\frac{1}{4}$ perinnöstä. Toisen parenteelin vierestä perittyään leski saa $\frac{1}{2}$ perinnöstä. Vasta kun toisessa parenteelissa ei ole perillisiä, saa Virossa leski koko perinnön.

Oppaan kirjoittaminen oli yllättävän haastava. Aluksi oli vaikeuksia päättää, missä muodossa se pitäisi kirjoittaa. Myös oli vaikeuksia päättää, mitä sanoja pitäisi selventää tai kirjoittaa auki lukijalle. Lopussa oli vaikeata päättää, mistä kaikista lesken oikeuksista pitäisi puhua ja kuinka yksityiskohtaisesti perinnönjakoprosessista pitäisi puhua. Päädyin siihen, että kerron hieman yksinkertaistettuna, miten asiat Suomessa ratkaistaan.

Ensimmäisen version oppaasta kirjoitettuani huomasin, että lopussa voisi olla lyhyt yhteenveto. Kerroin asiasta myös Ollille, jonka mielestä se oli hyvä ajatus, mutta hän totesi, että lyhyt lista ranskalaisin viivoin voisi olla myös hyvä ratkaisu. Ranskalaisilla viivoilla toisin esiin kaikki keskeiset asiat perinnönjaossa Suomessa. Annoin myös ensimmäisen version oppaasta Ollille luettavaksi. Hänen mukaansa se oli hyvä, mutta hän suositteli käyttämään lainmukaisessa perinnönjaon portaat -sanan sijaista oikeata termiä eli parenteelia. Oppaan lukemisen kannalta olin ajatellut, että porras-sana olisi helppo ymmärtää, mutta, jos henkilö haluaa etsiä kyseisestä asiasta lisätietoa, hänellä ei ole siihen oikeata sanaa, ellei mainita parenteeli-termiä.

Kun kirjoitin oppaan loppuun tärkeitä asioita perinnönjaosta huomasin, että se ei olekaan niin helppoa. Vaikea oli päättää, mitkä ovat asian pääpointit ja tärkeät asiat perinnönjaon kannalta. Vaikeuksia oli myös siinä missä järjestyksessä asiat pitäisi laittaa. Laitanko tärkeysjärjestykseen tai siihen järjestykseen, miten ne perinnönjaossa tulevat.

Myös ohjaava opettaja tarkisti kyseisen oppaan ja huomasin hänen korjauksistaan, että en ollutkaan kirjoittanut niin yksinkertaista opasta. Olin oppaassa kertonut vaikeimmistakin asioista, jotka perusperinnönjaon kannalta eivät ole niin tärkeitä. Sen takia päätin poistaa ne. Tiettyjen asioiden karsimisen lisäksi lisäsin pariin paikkaan myös esimerkkejä, joiden oli tarkoitus helpottaa asian ymmärtämistä.

Oppaan kirjoittamisessa tein kuitenkin yhden virheen. Heti oppaan ensimmäisen version kirjoitettuani ja annettuani sen Ollille ja ohjaajalle, ryhdyin kääntämään kyseistä tekstiä Viroksi. Se oli kuitenkin turhaa työtä, sillä palautteen saatuani opas muuttui aika paljon, sillä siihen lisättiin termistöä ja karsittiin tekstiä. Kääntämisen yhteydessä minulla oli vaikeuksia päättää, käytänpö vironkielisessä käännöksessä avio-oikeus sanaa ihan sellaisenaan. Tavallaan sitä pitäisi käyttää, koska sen sanan avulla löytyy lisää tietoa netistä ja sanan kääntäminen virokseksi ei toisi riittävästi esille sitä, mistä siinä on kyse.

Kääntämisen jälkeen lähetin oppaan luettavaksi minun tädilleni. Hän oli ennen oppaani lukemista perehtynyt aika hyvin Viron perintöoikeuteen. Oppaan luettuaan hän antoi siitä hyvää palautetta ja kertoi, mikä jäi hieman epäselväksi. Hän myös kertoi, että opas oli muuten hy-

vin ymmärrettävä ja selkeä. Hän koki, että kyseisestä oppaasta voisi olla hyötyä Suomessa asuville virolaisille.

Kaikkein vaikeinta koko työssä oli työn rajauksien tekeminen, oppaan tekeminen ja Viron lakiin liittyvän materiaalin löytäminen. Aluksi hain väärillä hakusanoilla, mutta onneksi sain apua virolaiselta ystävältäni. Vaikka minulla olikin oikea termistö, joistakin asioista ei tahtonut löytyä internetistä mitään tietoa. Syy siihen voi olla, että Viron perintöoikeuslaki muuttui vuonna 2009 aika paljon ja siitä ei ole vielä niin paljon käytännön tietoa ja informaatiota. Tein kuitenkin parhaani ja uskon, että tässä työssäni kertomani Viron laista on paikkaansa pitävää tietoa. En kuitenkaan voi sataprosenttisesti olla varma, että kaikki on oikein, sillä on pieni riski, että olen ymmärtänyt jotain väärin.

Mielenkiintoisinta tämän työn tekemisessä oli ehdottomasti eroavaisuuksien löytäminen Viron ja Suomen välillä. Kun jokin ero löytyi, se kannusti etsimään lisää tietoa siitä ja innosti kirjoittamaan opinnäytetyötä. Samalla kaikki eroavaisuudet tuovat minun mielestäni eloa tekstiin ja ylläpitävät lukijan mielenkiintoa.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus 1 perintöoikeus. 5. Helsinki: Talentum.
- Aarnio, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuus-oikeus. 2. Helsinki: Talentum.
- Hoppu, E. & Hoppu, K. 2008. Kauppa- ja varallisuus-oikeuden pääpiirteet. 12. Helsinki: WSOY.
- Kägo, P. 2012. Varalahusus abieluvarareziimina. Tartu ülikool. Õigusteaduskond. Opinnäytetyö
- Mikk, T. 2012. Pärimisõigus. 2. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Mikkola, T. 2009. Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus. 2. Helsinki: WSOY.
- Mikkola, T. 2010. Lesken asema jäämistö- ja vero-oikeudessa. 2. Helsinki: WSOY.
- Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti. 6. Helsinki: Talentum Media.

Sähköiset lähteet

- Abielu sõlmimine. 2010. Notarite koda. Viitatus 16.03.2013. <http://www.notar.ee/21663>
- Abikaasade varalised õigused. 2010. Notarite koda. Viitatus 10.02.2013. <http://www.notar.ee/21764>
- Anniste, K. 2011. Eestlaste väljaränne Soome. Viitatus: 14.02.2013. http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/riigikantselei/strateegia/poliitika-analuusid-ja-uuringud/tarkade-otsuste-fondi-noorteadlaste-alameetme/TOF_Projekti_uuringu_kokkuvote-Anniste.pdf
- Asianajotoimisto Ferenda Oy. 2010. Viitatus: 01.02.2013. <http://www.ferenda.fi/>
- Eesti statistika. 2012. REL 201: Välismaal käib tööl ligi 25 000 Eesti elanikku. Viitatus: 04.02.2012. <http://www.stat.ee/67265>
- ERR uudised. 2010. Soomes võib tööl olla kuni 100 000 Eesti elanikku. Viitatus: 04.02.2012. <http://uudised.err.ee/index.php?06221445>
- Euroopan oikeudellinen verkosto. 2004. Sovellettava lainsäädäntö- Suomi. Viitatus: 22.02.2013. http://ec.europa.eu/civiljustice/applicable_law/applicable_law_fin_fi.htm
- Finder yritystieto. 2013. Viitatus: 08.03.2013. <http://www.finder.fi/Asianajotoimistoja/Asianajotoimisto%20Ferenda%20Oy/OULU/toiminta/207160>
- Jurist aitab. 2013. Millises vormis peaks leping olema sõlmitud. Viitatus: 11.03.2013 <http://www.juristaitab.ee/KKK/mul-on-kusimus-lepingute-asjus/lepingulised-kohustused/millises-vormis-peak-lepingud-olema-solmitud>

Kuidas pärida? 2010. Notarite koda. Viitatus: 12.03.2012. <http://www.notar.ee/528>

Kuka perii ja kuinka paljon, ellei testamenttia ole? 2012. Notaries of Europe. Viitatus: 30.01.2013 http://www.successions-europe.eu/fi/estonia/topics/in-the-absence-of-a-will_who-inherits-and-how-much/

Küsimused ja vastused uue pärimisseaduse teemal. 2008. Justiitsministeerium. Viitatus: 30.01.2013. <http://www.just.ee/33491>

Perekonnaseaduse eelnõu. 2006. Justiitsministeerium. Viitatus 15.02.2013.
[http://www.enu.ee/lisa/347_SELETUSKIRI_PkSE\[1\].pdf](http://www.enu.ee/lisa/347_SELETUSKIRI_PkSE[1].pdf)

Perunkirjoitus ja perukirja. 2011. Verohallinto. Viitatus: 17.05.2013. [http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto/Perunkirjoitus_ja_perukirja\(12851\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto/Perunkirjoitus_ja_perukirja(12851))

Salminen, J. 2011. Verojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa. Viitatus 2.5.2013.
<https://www.vero.fi/download/noname/%7B365BA781-B9EF-4AE2-8CD0-DCA8EFE80A4F%7D/6922>

Suomen lakiopas. 2013. Perunkirjoitus. Viitatus: 17.05.2013.
<http://www.lakiopas.com/lakitietoa/perunkirjoitus/>

Tilastokeskus. 2012. Ulkomaiden kansalaiset. Viitatus: 04.02.2013.
http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset

Uuest pärimisseadusest. 2008. Notarite Koda. Viitatus: 12.03.2013. <http://notar.ee/17802>

Varasuhted. 2010. Notarite koda. Viitatus: 06.02.2013. <http://www.notar.ee/21668>

Julkaisemattomat lähteet

Halme, M. 2012. Työhaastattelu. Viitatus: 22.02.2013.

Kuvat

Kuva 1: Lain mukainen perimisjärjestys Suomessa ja Virossa.....	23
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Ositus avio-oikeuden ja omaisuuden tasauksen perusteella	21
--	----

Liitteet

Liite 1. Opas suomeksi	36
Liite 2. Opas viroksi	47

Liite 1. Opas suomeksi

OPAS SUOMESSA ASUVALLE VIROLAISPARISKUNNALLE LESKEN ASEMESTA PUOLISON KUOLTUA

Oppaan alussa kerrotaan, miten sovellettava laki valitaan eli päädytäänkö Viron lain soveltamiseen tai Suomen lain soveltamiseen. Sen lisäksi kerrotaan lyhyesti Suomen aviovarallisuusjärjestelmästä, koska sen ymmärtäminen on tärkeää perinnönjaossa. Vasta näiden tietojen selvittämisen jälkeen perehdytään perinnönjakoon vaihe vaiheelta alusta loppuun saakka.

LAIN VALINTA

Ennen varsinaista omaisuuden ositusta ja perinnönjakoa täytyy miettiä, mitä lakia parisuhteeseen sovelletaan. Sovellettavaa lakia joudutaan miettimään siinä tilanteessa, kun pariskunta ei asu kansalaisvaltiossaan. Sellaisissa tilanteissa joudutaan miettimään, sovelletaanko tilanteessa Suomen, Viron tai mahdollisesti jonkun muun maan lakia. Laki valitaan aviovarallisuusjärjestelmää varten ja perinnönjakoa varten erikseen. Aviovarallisuusjärjestelmällä tarkoitetaan, millainen oikeus henkilöllä on puolisonsa omaisuuteen.

AVIOVARALLISUUSJÄRJESTELMÄN LAIN VALINTA

Aviovarallisuusjärjestelmään sovellettava laki voidaan valita kolmella eri tavalla.

- 1) Pariskunta voi sopia, minkä maan lakia heidän aviovarallisuusjärjestelmänsä sovelletaan. Sopimus on tehtävä kirjallisesti ja se on sitova, vaikka se olisi pöytälaatikossa. Sopimus voidaan myös rekisteröidä avioehtosopimuksen tavoin. Sopimuksen rekisteröinnistä lisää maistraatin sivulla (www.maistraatti.fi).

Sopimukseen ei voi kuitenkaan merkitä minkä tahansa maan lakia sovellettavaksi. Sovellettavan lain tulee olla jommankumman puolison kotipaikan laki (kotipaikka on maa, johon kummallakin puolisolle muodostui kotipaikka avioliiton solmimisen jälkeen tai jos he ovat sen jälkeen muuttaneet, missä on asuttu vakituisesti viisi vuotta) tai jommankumman kansalaisuuden mukainen laki. Tämä tarkoittaa sitä, että vi-

rolaispariskunta, joka asuu Suomessa voi valita kansalaisuuden perusteella sovellettavaksi laiksi Viron lain tai kotipaikan mukaan Suomen lain.

- 2) Jos pariskunta ei ole sopinut heihin sovellettavasta laista, valitaan sovellettava laki kotipaikkaperiaatteella. Kotipaikka on valtio, johon aviopuolisoilla avioliiton solmimisen jälkeen määräytyy yhteinen koti. Kotipaikka muuttuu sen mukaan, mihin valtioon pariskunnalla viimeksi muodostui tai on muodostunut kotipaikka eli missä he asuivat tai asuvat vakituisesti.

Tämä tarkoittaa sitä, että Suomessa vain kaksi vuotta asuneisiin ja ennen sitä Virossa asuneisiin virolaisiin sovelletaan kotipaikkaperiaatteella Viron lakia. Suomessa vakituisesti vähintään viisi vuotta asuviin virolaisiin sovelletaan taas Suomen lakia

- 3) Kolmas vaihtoehto on, että puolisoille ei ole muodostunut yhteistä kotipaikkaa samaan valtioon. Sellaisessa tapauksessa puolisoihin sovelletaan sen maan lakia, mihin heillä on läheisin yhteys.

PERINNÖNJAKOON SOVELLETTAVAN LAIN VALINTA

Kuten aviovarallisuusjärjestelmän lain valinnassa myös perinnönjakoon sovellettavan lain valintaan on kolme tapaa.

- 1) Perinnönjakoon sovellettava laki tulee määrätä kirjallisesti sellaisessa muodossa, että se muodon puolesta olisi pätevä testamenttina. Määräyksen perusteena voi olla kansalaisuus, kotipaikka, aikaisempi kotipaikka tai avioliiton varallisuussuhteisiin sovellettava laki.
- 2) Jos perittävä ei ole jättänyt määräystä sovellettavasta laista, ratkaistaan sovellettava laki kotipaikkaperiaatteella. Tämä tarkoittaa sitä, että sovelletaan sen maan lakia, missä perittävällä on kuollessaan ollut kotipaikka. Tässä käytäntö on samanlainen kuin aviovarallisuusjärjestelmän kotipaikkaperiaatteessa.

- 3) Määräys sovellettavasta laista ja kotipaikkaperiaate väistyvät osittain tilanteessa, jossa osa perittävästä omaisuudesta on toisessa valtiossa olevaa kiinteää omaisuutta. Kiinteä omaisuus on tila tai tontti. Tällaisessa tapauksessa kiinteään omaisuuteen sovelletaan sen maan lakia, missä kiinteistö sijaitsee.

Esimerkiksi: Perittävällä, joka on asunut Suomessa kuusi vuotta, on Suomessa omaisuutta ja Virossa tila, jolla on iso talo. Tällaisessa tapauksessa perintöön sovellettaisiin kotipaikkaperiaatteen mukaan Suomen lakia, mutta tilaan sovellettaisiin Viron lakia.

AVIOVARALLISUUSJÄRJESTELMÄT

Aviovarallisuusjärjestelmällä tarkoitetaan sitä, millainen oikeus aviopuolisoilla on toistensa omaisuuteen. Aviovarallisuusjärjestelmän tärkeys nousee esille vasta, kun erotaan tai jompikumpi puolisoista kuolee. Silloin omaisuus jaetaan tai ositetaan avioliitossa voimassa olleen aviovarallisuusjärjestelmän mukaan.

Virossa on kolme aviovarallisuusjärjestelmää. Ne ovat ”varaühisus”, ”varalahusus” ja ”vara juurdekasvu tasaarvestamine”. Suomessa on vain kaksi aviovarallisuusjärjestelmää, jotka ovat melkein samanlaisia kuin ”vara juurdekasvu tasaarvestamine” ja ”varalahusus”. ”Varaühisust” Suomessa ei ole. Sen lisäksi Suomessa ei ole avioliittosopimusta, jossa aviovarallisuusjärjestelmä valitaan. Aviovarallisuusjärjestelmän voi valita Suomessa kun myös Virossa, tekemällä avioehtosopimuksen.

Seuraavaksi lyhyesti Suomen aviovarallisuusjärjestelmästä.

AVIO-OIKEUS

Puolisot saavat avio-oikeuden toistensa omaisuuteen automaattisesti avioliiton alkaessa. Tämän oikeuden voi poistaa tai muuttaa tekemällä avioehtosopimuksen.

Avio-oikeuden perusajatuksena on, että kummallakin puolisoilla on oma omaisuutensa ja omat velkansa, jotka kuuluvat vain hä-

nelle. Omaisuuden tasaus tapahtuu vasta avioliiton purkaututtua avioeron tai kuoleman johdosta. Avioliiton aikana omistava puoliso saa tehdä mitä haluaa omaisuudellaan. Perhettä kuitenkin suojataan eli omaisuuden käytössä on rajoituksia silloin, jos omaisuus on perheen käytössä olevaa omaisuutta tai koti. Yhteisesti on huolehdittava myös perheestä eli puolisoilla on niin sanottu elatusvelvollisuus myös toisiinsa nähden. Avio-oikeuden aikana aviopuolisoille voi tulla myös yhteistä omaisuutta, jos esimerkiksi asunto ostetaan yhteisesti. Yhteisestä omaisuudesta molemmat puoliset omistavat puolet tai niin paljon kun on sovittu. Yleensä omaisuuden omistaja ratkaistaan nimiperiaatteella eli se jonka nimissä omaisuus on, sille se myös kuuluu.

Avio-oikeus on tavallaan piilevä oikeutta toisen omaisuuteen. Tämä oikeus toteutuu puolison kuollessa tai erottaessa. Kyseinen piilevä oikeus toteutuu osituksessa.

AVIO-OIKEUDEN POIS SULKEMINEN

Avio-oikeuden poissulkeminen tarkoittaa, että aviopuolisoiden omaisuus on täydellisesti erillään, eli mitään laillista oikeutta toisen varallisuuteen ei ole avioliiton purkautuessa. Kyseisestä asiasta voidaan sopia laatimalla virallinen avioehtosopimus (www.maistraatti.fi), mikä menettely on Suomessa ainoa tapa. Avio-oikeuden poissulkemisen laajuuksia on erilaisia. Sen takia sopimuksesta on käytävä ilmi, suljetaanko avio-oikeus pois vain toiselta puolisolta vai molemmilta tai koskeeko se koko omaisuutta tai vain tiettyä omaisuutta. Avioehtosopimusta voi muuttaa avioliiton aikana tekemällä uuden avioehtosopimuksen. Vaikka omaisuuden omistaja voi tehdä omaisuudellaan mitä haluaa, ei yhteisenä kotina käytössä olevaa asuntoa, koti-irtaimistoa, puolison työvälineitä tai puolison ja lasten henkilökohtaiseen käyttöön tarkoitettua omaisuutta ja lasten muut tarvikkeita saa ilman toisen puolison suostumusta myydä.

Lainvalinnan ja aviovarallisuusjärjestelmän jälkeen tarkastelemme perinnönjakoa. Tässä käsitellään vaihe vaiheelta Suomessa tapahtuvaa perinnönjakoa, missä aviovarallisuusjärjestelmään ja perinnönjakoon sovelletaan Suomen lakia.

PERUNKIRJOITUS

Suomessa perukirja on asiakirja, jossa luetellaan kaikki vainajan ja hänen puolisonsa varat ja velat. Siinä luetellaan myös kaikki kuolinpesän osakkaat, mainitaan mahdollisen testamentin olemassaolo, lesken ja vainajan avio-oikeus toistensa omaisuuteen ja paljon muuta. Perunkirjoituksessa leski myös ilmoittaa, mikäli hän haluaa käyttää tasinkoprivilegiotaan. Jos leski oli varakkaampi puoliso, hän voi tasinkoprivilegioon vetoamalla kieltäytyä luovuttamasta tasinkoa kuolleen puolisonsa perillisille.

Perunkirjoitus on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa kuolemantapauksesta. Tarvittaessa siihen voi hakea lisääaikaa. Kyseisessä määräajassa on järjestettävä perunkirjoitustilaisuus, johon on kutsuttava kaikki pesän osakkaat ja leski. Perunkirjoitustilaisuudessa täytyy olla mukana myös kaksi uskottua miestä. Uskottu mies voi olla kuka tahansa, joka osaa laatia perukirjan. Perukirjan luotettavuuden kannalta on kuitenkin suositeltavaa, että uskottu mies ei olisi perinnön saaja tai muu läheinen henkilö. Valmis perukirja on toimitettava yhden kuukauden kuluessa verotoimistoon. Perukirjan liitteenä on toimitettava myös sukuselvitykset, kopio mahdollisesta testamentista ja avioehtosopimuksesta ja kaikista muista täydentävistä tiedoista.

OSITUS

Perukirjan jälkeen ja ennen perinnönjakoa on toimitettava ositus. Ositus toimitetaan, kun jompikumpi puolisoista on kuollut. Siinä selvitetään mikä on vainajan omaisuutta, mikä lesken omaisuutta ja mikä mahdollisesti yhteistä omaisuutta. Osituksessa tapahtuu myös omaisuuksien tasausta. Tämän selvittämiseksi on otettava huomioon, mikä aviovarallisuusjärjestelmä avioparilla oli käytössä.

Seuraavaksi käsitellään ositus ja omaisuuden erottelu, jos avio-oikeus on suljettu pois avioehtosopimuksella.

AVIO-OIKEUDEN ALAISEN OMAISUUDEN OSITUS

Ositus toimitetaan siten, että ensin selvitetään puolisoitten varat ja velat. Suomessa omaisuuden laskemiseen otetaan mukaan

kaikki omaisuus, myös ennen avioliittoa hankittu tai perintönä saatu omaisuus sekä yhteinen omaisuus, josta molemmat puoliset omistavat puolet. Virossa sen sijaan ei oteta mukaan omaisuutta, joka on ansaittu ennen avioitumista tai joka on saatu avioliiton aikana lahjaksi tai perinnöksi. Suomessakin voi tulla vastaan tilanne, missä laskentaan ei oteta mukaan sellaista perintöä tai lahjaa, mistä perinnön jättäjä tai lahjoittaja on testamentilla tai lahjakirjalla määrännyt, että saajan puolisoilla ei ole avio-oikeutta kyseiseen perintöön tai lahjaan.

Sen jälkeen kun molempien puolisoitten avio-oikeuden alainen netto-omaisuus on selvitetty, katsotaan kummalla on enemmän omaisuutta. Sen seurauksena vauraampi osapuoli joutuu maksamaan korvausta eli niin sanottua tasinkoa vähemmän omistavalle puolisoille. Lopputulos tasingon maksamisen jälkeen on se, että molemmilla puolisoilla on yhtä paljon omaisuutta. Tilanteessa, jossa köyhempi osapuoli on kuollut, on varakkaammalla leskellä Suomessa oikeus vedota perunkirjoituksessa tasinkoprivilegioon. Tasinkoprivilegio tarkoittaa sitä, että elossa olevan varakkaamman lesken ei tarvitse maksaa tasinkoa menehtyneen puolison perillisille. Tilanteen selventämiseksi ositus avio-oikeuden perusteella seuraavassa taulukossa.

	A	B
Omaisuus		
Auto	15 000	24 000
Mökki	170 000	
Vene	23 000	
Yhteinen koti (200 000)	100 000	100 000
Säästöt	4 000	2 000
Velat	6 700	5 000
Netto-omaisuus	305 300	121 000
Yhteenlaskettu omaisuutensa	305 300+121 000= 426 300	
Avio-oikeuden alainen osa	426 300/2= 213 150	
A kuolee	B:llä oikeus tasinkoon, koska hänen omaisuus pienempi kuin	

	A:n. Lesken on ilmoitettava halusta tasinkoon pesänjakajalle osituksessa. 213 150-121 000= 92 150. B saa A:lta tasinkoa 92 150 euroa.
B kuolee	A:lla enemmän omaisuutta ja oikeus vedota tasinkoprivilegioon ilmoittamalla siitä perunkirjoituksessa eli A:n ei tarvitse maksaa tasinkoa kuolleen puolison perillisille. B:n jäämistö on silloin 121 000€.

OSITUS, JOS AVIO-OIKEUTTA EI OLE

Avio-oikeus voidaan sulkea pois avioehdolla. Avio-oikeuden poissulkemisen tapauksissa kuolleen puolison omaisuus muodostuu kaikesta hänen omistuksessaan olevasta omaisuudesta eikä tasinkolla tasata puolisojen omaisuutta osituksessa kuten edellä kerrotaan. Omaisuuteen kuuluu ennen avioliittoa saatu omaisuus, avioliiton aikana ansaittu omaisuus sekä perintönä tai lahjana saatu omaisuus. Jos avioehto koskee koko vainajan omaisuutta, erotetaan vainajan ja lesken omaisuus eli ei tapahdu ositusta vaan omaisuus erotellaan. Avio-oikeuden poissulkemisesta huolimatta pysyy leskellä oikeus asua yhteisessä kodissa, jos hän sitä vaatii.

Esimerkiksi Tiinalla on omistusasunto arvoltaan 120 000 euroa ja auto, jonka arvo on 24 000 euroa. Hänellä on myös velkaa 10 000 euroa. Tiinan netto-omaisuus on 134 000 euroa. Tarmolla sen sijaan on mökki, jonka arvo on 70 000 euroa, vene, jonka arvo on 12 000 euroa ja auto, jonka arvo on 28 000 euroa. Hänellä on myös velkaa autosta 14 000 euroa. Tarmon netto-omaisuus on 96 000 euroa. Jos Tiina menehtyisi, Tarmolla ei olisi hänen omaisuuden avioehdon nojalla mitään oikeutta eli Tiinan jäämistö olisi 134 000 euroa. Kun Tarmo menehtyisi, ei olisi Tiinalla mitään oikeutta Tarmon omaisuuden avioehdon nojalla. Tarmon jäämistö olisi siis 96 000 euroa.

PERINNÖNJAKO

Menehtyneelle puolisolle osituksen jälkeen jäänyt omaisuus muodostaa jäämistön. Jäämistö jaetaan lainmukaisen perimysjärjestyksen perusteella ellei testamentti mutkista tilannetta.

PERINNÖNJAKO PERIMYSJÄRJESTYKSEN MUKAAN

Suomen lainsäädännön mukaisessa perimysjärjestyksessä on kolme porrasta, sen mukaan, kuinka läheinen sukulainen perinnönsaaja on vainajalle. Näitä portaita kutsutaan parenteeteiksi. Jos ylimmäisessä parenteelissa ei ole yhtään perillistä, siirtyy perintö-oikeus seuraavaan parenteeeliin. Jos siinäkin parenteelissa ei ole ketään, siirtyy perintöoikeus kolmanteen eli viimeiseen parenteeeliin. Jos siinäkin ei ole perillisiä, menee koko perintö valtiolle.

Ensimmäiseen parenteeeliin kuuluvat rintaperilliset. Rintaperillisillä tarkoitetaan vainajan lapsia. Jos joku lapsista on kuollut, on hänen lapsellaan oikeus periä hänen sijastaan. Kyseessä on niin sanottu sijaisperimisoikeus. Tässä perillisten ryhmässä on rajaton perimisoikeus eli lapsenlapsenlapsenlapsetkin voivat peritä. Vaikka lapset perivät perinnön, on leskellä oikeus yhteisen kodin hallintaoikeuteen. Tämä tarkoittaa sitä, että leski voi asua yhteisessä kodissa kuolemaan saakka vaikka ositus ja perinnönjako olisi toimitettu. Perilliset saavat oman osansa realisoida vasta lesken kuoltua. Pesän osakkaat voivat myös jättää pesän jakamatta, minkä seurauksena pesä jää lesken hallintaan ja se ositetaan ja jaetaan vasta, kun leski on kuollut.

Esimerkiksi Z:llä ja Y:llä on neljä lasta. Z kuolee ja osituksen jälkeen hänen jäämistön arvo on 100x. 100x jaetaan tasaan neljän lapsen keskeen eli jokainen saa 25x. Yksi lapsista on kuitenkin jo kuollut, mutta hänellä on kaksi elossa olevaa jälkeläistä. Näillä kahdella lapsella on oikeus siihen 25x, joka jaetaan tasan heidän kesken eli molemmat lapset saavat perinnöksi 12,5x.

Jos vainajalla ei ole rintaperillisiä, leski peri hänet. Leskellä on oikeus periä myös avioehdolla pois suljettu omaisuus. Lesken lakiin perustuvaa perintöoikeutta rasittaa kuitenkin se, että lesken aikanaan kuollessa menee ensiksi kuolleen puolison omaisuus ja-

koon tämän toiseen parenteelin kuuluville perillisille ja lesken omaisuus menee jakoon lesken omien perillisten välillä. Mikäli ensiksi kuolleen puolison toisen parenteelin perillisiä ei löydy, mene koko perintö lesken omaisille. Voi tapahtua myös niin, että jos leskellä ei ole perillisiä, menee koko perintö aiemmin kuolleen aviopuolison toiseen parenteeliin kuuluville sukulaisille.

Pääsääntöisesti puolisonsa perineen lesken kuoltua omaisuus menee tasajakoon. Esimerkiksi A kuolee ja hänen omaisuutensa oli 80x ja B:n omaisuus oli 40x. Koska A:lla ja B:llä ei ollut lapsia meni koko perintö B:lle. Muutaman vuoden kuluttua kuoli myös B. B:n omaisuus oli kasvanut näiden vuosien aikana ja nyt hänellä oli omaisuutta 140x. Siihen sisältyi myös A:lta saatu omaisuus. Lesken kuoltua jäämistö jaettiin kahtia A:n toissijaisten perillisten ja lesken omien perillisten kesken eli molemmat saivat 70x.

Toisen parenteelin perillisillä tarkoitetaan tässä perittävän isää ja äitiä ja heidän lapsiaan eli tässäkin on rajaton sijaisperimisoikeus. Toisen parenteelin perilliset perivät, jos ensimmäisellä parenteelilla ei ole perillisiä eikä ole leskeä. Jos on leski, niin he perivät vasta lesken kuoltua, kuten edellä kerrottiin.

Perintö voi mennä jakoon myös kolmanteen parenteeliin kuuluviin perillisten välillä. Tämä on mahdollista vain, jos perittävällä ei ollut ensimmäisessä ja toisessa parenteelissa perillisiä eikä leskeä, joka olisi perinyt ensimmäisen parenteelin jälkeen. Silloin perinnön saavat vainajan kolmanteen parenteeliin kuuluvat sukulaiset eli perintöoikeus olisi isovanhemmilla ja heidän lapsillaan. Tätä pidemmälle sijaisperimisoikeus ei ulotu eli perittävän serkut eivät Suomessa peri.

PERINNÖNJAKO TESTAMENTIN PERUSTEELLA

Puolisot voivat Suomessa tehdä toistensa hyväksi testamentin eli perintö määrätään kokonaan tai osittain testamentilla toiselle puolisolle. Jos testamentti loukkaa rintaperillisten oikeutta lakiosaan, heille syntyy Suomessa oikeus vaatia lakiosansa. Suomessa voidaan tällaisessa tapauksessa toteuttaa tarvittaessa niin ositus kuin pesän jakokin lesken eläessä, mutta lesken hallintaoi-

keus estää asunnon hallinnan siirtymistä omistajille, jotka ovat perineet kyseisen asunnon tai osan siitä.

Vastaa voi tulla myös tilanne, jossa perittävä on määrännyt testamentilla koko perinnön lapsille tai kolmannelle henkilölle. Sellaisessa tilanteessa jäämistön säilyminen kokonaisuudessa jakamattomana riippuu jäämistön laajuudesta ja rintaperillisten tai kolmannen osapuolen halukkuudesta jakaa jäämistö. Jos jäämistöön kuuluu yhteisen kodin ja asuinirtaimiston lisäksi paljon muuta, voivat rintaperilliset tai kolmas osapuoli asettaa jakovaatimuksen lesken eläessä. Sellaisessa tilanteessa vain lesken vähimmäissuojaan piiriin kuuluva omaisuus jää lesken hallintaan eli yhteinen koti, missä leski asuu. Jos jäämistönä on vain kyseinen koti ja rintaperilliset tai kolmas osapuoli kohdistavat siihen jakovaatimuksen, on leskellä kuitenkin hallintaoikeus kyseiseen kotiin kuolemaansa asti. Lesken eläessä kyseinen koti voidaan osittaa, mutta rintaperilliset saavat oman osansa hallintaansa vasta lesken kuoltua. Tämä on yleensä este asunnon realisoinnille. Sama periaate pätee myös tilanteessa, missä joku kolmas osapuoli on testamentilla saanut kyseisen kodin perintönä.

Leskellä ei ole oikeutta asua yhteisessä kodissa, jos hänen omistuksessa on jo asunto, johon hän kohtuudella voi mennä asumaan. Myös tavanomainen asuinirtaimisto jää aina lesken hallintaan.

PERINNÖNJAON TÄRKEIDEN ASIOIDEN MUISTILISTA

1. Henkilön kuoleman jälkeen läheisten on huolehdittava perunkirjoituksesta
2. Perunkirjoituksen voivat tehdä ketkä tahansa uskotut miehet, jotka osaavat sen tehdä. Perunkirjan luotettavuuden kannalta suositellaan käyttämään asiantuntevia ja ulkopuolisia henkilöitä.
3. Perunkirjoituksessa täytyy olla kaksi uskottua miestä.
4. Perunkirjoitus on tehtävä kolmen kuukauden kuluttua kuolinpäivästä. Määräaikaan voidaan hakea myös pidennystä.

5. Perukirja on toimitettava yhden kuukauden kuluessa sen valmistumisesta verotoimistoon.
6. Suomessa on kaksi aviovarallisuusjärjestelmää.
7. Aviovarallisuusjärjestelmä määrää onko aviopuolisoilla osituksessa oikeutta toistensa omaisuuteen ja oikeutta saada tasinkoa.
8. Ositus toimitetaan vasta, jos leski tai perilliset sitä vaativat.
9. Leski voi saada osituksessa tasinkoa, jos leski on vähemmän omistava puoliso.
10. Jos leski on enemmän omistava puoliso, hän voi kieltäytyä maksamasta osituksessa tasinkoa kuolleen puolison perillisille. (Tasingoprivilegio)
11. Perintö jaetaan vasta kun joku perillisistä sitä vaatii.
12. Jos perittäväällä on rintaperillisiä, leski ei peri
13. Jos leski ei peri, hänellä on oikeus vaatia hallintaoikeutta yhteiseen kotiin.
14. Leskellä on oikeus asua yhteisessä kodissa vaikka se olisi jaettu perillisten välillä.
15. Jos perittäväällä ei ole lapsia leski perii kaiken. Tässä tilanteessa leskenkin kuollessa perivät ensiksi kuolleen toinen parenteeli ja lesken omat sukulaiset.

Liite 2. Opas viroksi

JUHEND SOOMES ELAVAVALE EESTLASTEST ABIELUPAARILE LESE SEISUKOHT ABIKAASA SURMA PUHUL

Juhendi alguses kirjeldatakse, kuidas abielupaari puudutav seadus valitakse. Lisaks sellele käsitletakse lühidalt Soomes olevaid abieluvarareziime, kuna nende teadmine on tähtis pärandijagamisel. Alles peale nende selgitamist vaatame üle pärandijagamise algusest lõpuni.

SEADUSE VALIMINE

Enne abikaasade vara pärandi jagamist peame me mõtlema, mis maa seadust nende varade jagamisel kasutatakse. Rakendatava seaduse valik sõltub abielupaari rahvusest ja riigist, kus elatakse. Kohandatav seadus valitakse eraldi abieluvarareziimi ja pärandvara jagamise jaoks. Abieluvarareziim määrab abielupaaride õiguse üksteise varale.

ABIELUVARAREZIIMI SEADUSE VALIMINE

Abieluvarareziimi seaduse valimiseks on kolm viisi.

- 1) Abielupaar lepib omavahelise abieluvarareziimis rakendatava seaduse. Seaduse valiku peab vormistama kirjaliku lepinguga. Lepinguga säilitamisest ei sõltu selle täitmine. Kirjaliku lepingu võib registreerida analoogselt abieluvaralepinguga (avioehtosopimus). Lepinguga registreerimisest leidub lisainformatsiooni Soome magistraadi leheküljelt (www.maistraatti.fi).

Rakendatava maa seadus peab kindlasti olema ühe või teise abikaasa elukoht (elukoha all mõeldakse maad, kuhu mõlemal abikaasal on tekkinud elukoht peale abiellumist ja nad on elanud vähemalt viis aastat) või omades vastava maa kodakondsust. Näiteks: eestlastest abielupaar, kes elab Soomes võivad kodakondsuse järgi valida rakendatavaks seaduseks Eesti seaduse ja elukoha järgi Soome seaduse.

- 2) Juhul kui abielupaar ei ole sõlminud lepingut, milles määratakse rakendatav seadus, valitakse kasutatav seadus elukoha järgi. Elukohaks loetakse riiki, kus abielupaaril peale abiellumist on ühine elukoht. Abielupaari elukohaks loetakse

riiki, kus neil on vähemalt viis aastat olnud elukoht või riik, mis on abielupaaril viimaseks elukohaks rohkem kui viis aastat. See tähendab seda, et Soomes kaks aastat elanud abielupaari puhul, kes enne elasid Eestis, rakendatakse elukoha järgi Eesti seadust. Vähemalt viis aastat Soomes elanud eestlaste puhul rakendatakse Soome seadust.

- 3) Kolmandat varianti seadusest kasutatakse juhul kui abielupaaril puudub peale abiellumist ühine elukoht. Lähtutakse selle riigi seadusest, kust leitakse abikaasade mingisugunegi kontakt.

SEADUSE VALIMINE PÄRANDI JAGAMISEL

Sarnaselt abieluvararežiimi seaduse valimisega on pärandi jagamise seaduse valimiseks kolm viisi.

- 1) Rakendatava seaduse võib valida pärandi jagamisel tehes selleks kirjaliku lepingu. Kirjalik leping peab vastama testamendile. Selles määratav seadus võib olla kodakondsuse, elukoha, varasema elukoha või abieluvararežiims valitud seaduse järgi.
- 2) Kui seaduse valikut ei ole tehtud, valitakse rakendatav seadus elukoha järgi. See tähendab seda, et rakendatakse selle riigi seadust, kus surnul oli viimane elukoht vähemalt viis aastat.
- 3) Lepinguga valitud seadust ja elukoha järgi valitud seadust ei rakendata sellistes olukordades, kus pärandatav vara hulka kuuluv kinnisvara asub teises riigis. Kinnisvara all mõeldakse hoonestatud ja hoonestamata kinnistut. Kinnisvaraks ei loeta korterit. Sellistel puhkudel rakendatakse kinnisvara pärimisel asukoha riigi seadus.

Näiteks: Lauri on elanud Soomes kuus aastat ja tal on Soomes vara väärtuses 100x. Lisaks Soomes olevale pärandvarale on tal Eestis hoonestatud kinnistu. Sellises olukorras rakendatakse 100x puhul Soome seadust ja Eestis oleva hoonestatud kinnistu jagamisel rakendatakse Eesti seadust.

ABIELUVARAREZIIMID

Abieluvarareziim määrab abikaasade õigused üksteise varadele. Selle tähtsust ilmneb kui abielupaar lahutab või üks abikaasadest sureb. Sellistes olukordades abikaasade varandus jagatakse või eraldatakse abieluvarareziimi järgi.

Eestis on kolm abieluvarareziimi - varaühisus, varalahusus ja vara juurdekasvu tasaarvestamine. Soomes on aga ainult kaks abieluvarareziimi, mis sarnaneva varalahususega ja vara juurdekasvu tasaarvestamisega. Soomes puudub varaühisus. Lisaks sellele puudub Soomes abiellumisavaldus, kus määratakse abieluvarareziim.

Järgmiseks lühidalt Soome abieluvarareziimidest.

”AVIO-OIKEUS”

Soome ”avio-oikeus” on abiellujatele automaatne abieluvarareziim. Seda saab abielupaar muuta sõlmides abieluvaralepingu (avioehtosopimus).

”Avio-oikeude” peamine mõte on:abielluvatel kaasadel on oma vara ja omad võlad, mis kuuluvad neile. Varaomanik võib otsustada vara üle kooskõlastamata teise kaasaga. Sellest hoolimata on pere kaitstud. Pere kasutuses või pere ühise kodu käsutamine üksi on piiratud.Abikaasad peavad koos pere eest hoolitsema ehk siis abikaasadel on üksteise ja pere ülalpidamiskohustus. Abielu jooksul võib abikaasadel tekkida ka ühist varandust, millest nad mõlemad omistavad pool või nii palju kui lepingus on määratud.Teatud eseme omistaja määratakse kindlaks nime järgi ehk see kelle nimel varandus on sellele see kuulub.

”Avio-oikeus” on nii öelda peidus olev õigus, mis annab abikaasadel õiguse üksteise varandusele. Nimetatud õigust rakendatakse ühe abikaasa surma või lahutuse korral ja abikaasade varandus jagatakse osades ”ositukses”.

“AVIO-OIKEUDEN POISSULKEMINEN“

”Avio-oikeuden poissulkeminen” tähendab, et abikaasade vara on täielikult eraldi ehk abielu lahutamisel puudub seaduslik õigus teise varale. ”Avio-oikeuden poissulkemise” tuleb kasutusele ainult juhul, kui on tehtud abieluvaraleping ehk soome keeles ”avioehtosopimus” (www.maistraatti.fi). Abieluvaralepinguga võib erinevates ulatustes määrata lahusvara. Abieluvaralepingus peab olema selgelt välja toodud, mis kuulub ühisvarasse ja mis lahusvarasse või on täielik varalahusus. Kui abielupaaril meel muutub, siis abieluvaralepingut võib muuta. Seda võib muuta ka abielu jooksul sõlmides uus abieluvaraleping. Sarnaselt eelmises abieluvarareziimiga on ka selles reziimis pere kaitstud.

Peale seaduse ja abieluvarareziimi valimist võime lõpuks ometi käsitleda pärandi jagamist. Järgmisena käimegi läbi samm sammult, kuidas pärand Soomes Soome seaduse järgi jagatakse.

PÄRIMISTUNNISTUS

Enne varade jagamist peavad surnu lähedased hoolitsema pärimistunnistuse tegemisest. Soomes pärimistunnistus on paber, kus on välja toodud surnu ja tema lese varad ja võlad. Pärimistunnistuses tuuakse välja ka kõik pärilised, testamendi olemasolek, lese ja tema abikaasa abieluvarareziim ja palju muid asju. Seal annab lesk ka teada kas ta nõuab surnu varast endale hüvitist või kas ta maksab surnu pärijatele hüvitist. Pärimistunnistuses tuuakse välja, kas pärandvara jagatakse või saab lesk terve pärandvara käsutusõiguse endale.

Pärimistunnistuse peab valmis tegema kolme kuu jooksul surnukstunnistamise hetkest. Vajadusel võib taotleda ka lisa-aega. Määratud aja jooksul peavad pärilised kokku kutsuma koosoleku, kus on samaaegselt olema kohal lesk ja muud pärilised. Sellel koosolekul peavad osalema ka kaks ”uskottua miestä”. ”Uskottu mies” võib olla kes tahes, kes oskab pärimistunnistust teha. Pärimistunnistuse udaldavuse säilitamiseks on soovitatav, et ”uskottu mies” ei oleks pärandi saaja või lähedane inimene. Valmis pärimistunnistuse peab toimetama ühe kuu jooksul maksuametisse (verotoimisto). Pärimistunnistuse manusena peab toimetama

peresuhetest dokumendi, koopia võimalikust testamendist ja abieluvaralepingust ja kõigest muust sellega seosnevast.

”OSITUS” EHK SIIS VARADE JAGAMINE

Esimene samm pärandi jagamises peale pärimistunnistuse tegemist on abikaasade vara jagamine. Jagamine tehakse, kui üks abikaasadest on surnud. Varade jagamisel selgitatakse, mis kuulub surnud abikaasa, lese või ühisesse varasse. Varade jagamisel toimub ka tasaarvestamine, mille tegemine sõltub abikaasade abieluvarareziimist.

Järgmiseks käsitletakse abielupaari varade jagamist ja eraldamist, kui õigus üksteise varandusele on takistatud abieluvaralepinguga.

VARADE JAGAMINE ”AVIO-OIKEUTESSA”

Varade jagamine ”avio-oikeudessa” algab abikaasade varade ja võlgade selgitamisega. Soomes varanduse jagamisel võetakse arvesse abikaasa terve vara, kuhu kuuluvad enne abielu omandatud vara, pärandina saadud vara ja abikaasade ühine vara. Eestis aga enne abielu omandatud vara ja abielu kestel saadud kingitused ja pärandid ei kuulu abikaasade ühisesse varasse. Soomes leiab aset analoogne olukord ainult juhul, kui pärandaja on testamendiga takistanud päritava abikaasal õiguse pärandile.

Peale mõlema abikaasa netovara on arvestamise saadakse ülevaade abikaasade varalisest seisust. Inventuuri tulemusena peab varakam abikaasa maksma hüvitist (tasikoa) vähem vara omavale abikaasale. Lõpptulemuseks on abikaasade varaline võrdsus. Juhul kui vähem vara omav abikaasa on surnud võib varakam abikaasa vältida hüvitise maksmist viidates päranditunnistuse tegemisel ”tasinkoprivilegion”.

”Tasinkoprivilegio” tähendab, et varakam lesk ei pea maksma hüvitist vaesemale abikaasale, kes on surnud. Olukorra selgitamiseks vaatame vara jagamist järgnevas tabelis.

	A	B
Vara		
Auto	15 000	24 000
Suvila	170 000	
Paat	23 000	
Ühine kodu (200 000)	100 000	100 000
Säästud	4 000	2 000
Võlad	6 700	5 000
Neto vara	305 300	121 000
Mõlemate vara kokku	305 300+121 000= 426 300	
Avio-oikeudele põhinev õigus 1/2 varast.	426 300/2= 213 150	
A sureb	B-l on õigus saada hüvitist, sest temale kuuluvat vara on vähem kui A vara. Kui lesk tahab hüvitist, siis ta peab teavitama päranditunnistusse (pesänjakaja) vara jagamisel $213\ 150-121\ 000= 92\ 150$ (hüvitise suurus)	
B sureb	A-le kuulub rohkem vara ja tal õigus saada "tasinkoprivilegiot" andes sellest teada pärimistunnistuses (perunkirjoitus). Kui A informeerinud, siis A ei pea maksma hüvitist B pärijatele.	

VARADE ERALDUS KUI "AVIO-OIKEUTTA" EI OLE

"Avio-oikeus" ei ole kasutusel kui abielupaar on teinud abieluvaralepingu. "Avio-oikeutta" puudumisel moodustub surnud abikaasa varandus kõigist tema omandatud varadest ja lesel ei ole õigust saada hüvitist, mis tasandaks abikaasade varade mahu sarnaselt eelnevale vara jagamisele. Kui lahusvara alla kuulub terve abikaasa varandus, siis abikaasade varad eraldatakse mitte ei jagata. Sellest hoolimata on lesel õigus taodelda pärandi jagamisel valdusõigust ühisele kodule.

Näiteks: Laural on maja, mille väärtus on 120 000 ja auto, mille väärtus on 20 000. Lisaks sellele on tal maksmata 10 000 euro suurune laen. Laura varanduse netosuurus on 130 000. Laura abikaasal, Tarmol, on korter, mille väärtus on 80 000; paat, mille väärtus on 12 000 ja auto, mille väärtus on 25 000. Tarmo on tasumata liisingujääk summas 14 000. Tarmo vara netoväärtus on 103 000. Abieluvaralepinguga on neil täielik varalahusus. See tähendab, et Laura surma korral ei saa Tarmo hüvitist ehk Laura pärandvara on 130 000. Kui Tarmo oleks esimesena surnud, siis tema pärandvara oleks olnud 103 000 ja taaskord ei ole lesel õigust hüvitisele, kuna neil oli sõlmitud abieluvaraleping.

PÄRANDVARA JAGAMINE

Surnud abikaasa pärandvara moodustub vara jagamisel jagatud varast ja lahusvarast. See pärandvara jagatakse seadusjärgse pärimise järgi juhul, kui pärandaja ei ole jätnud testamenti.

PÄRANDVARA JAGAMINE SEADUSE JÄRGI

Soome seaduses on kindlaks määratud pärimise järjekord. Selles järjekorras on kolm pärijate rühma, mida nimetatakse parentliteks ehk siis soome keeles "parenteelideks". Kui esimeses parentlis ei ole pärijaid, läheb pärimisõigus üle teisele parentlile. Juhul kui teises parentlis ei ole pärijaid, siis siirdub pärimisõigus viimasele ehk kolmandale parentlile. Kui kolmandas parentlis ei ole sugulasi kuulub kogu pärand riigile.

Esimesse parentli kuuluvad pärandaja lapsed. Kui keegi lastest on surnud, siis on lapselapsel õigus pärida oma vanema eest. Selline oma vanema eest pärimisõigus võib olla lõputu ehk siis lapselapselapselapselapsedki võivad pärida, kui nende eelnev pärija on surnud. Hoolimata surnud abikaasa pärijatest on lesel õigus nõuda valdusõigust ühisele kodule. See tähendab, et lesk võib elada abikaasade ühises kodus kuni surmani. Pärijad ehk lapsed saavad oma osa pärandist ehk kinnistu, kui lesk sureb. Pärijad võivad otsustada, et nad ei soovi pärandvara jagada. Sellisel juhul jääb kogu pärandvara koos majaga lese valdusõigusesse. Pärandvara jagatakse sellisel juhul alles peale lese surma.

Näiteks: Z ja Y on neli last. Z sureb ära ja peale varade jagamist on tema pärandvara suurus 100x. 100x jagatakse võrdselt nelja lapse vahel ehk siis iga laps saab 25X. Üks lastest on surnud, aga tal on elus kaks last. Nendel kahel lapsel on õigus saada pärandina 25x, mis jagatakse võrdseteks osadeks kahe lapse vahel. Se tähendab siis seda et Z:ti lapselapsed pärivad mõlemad 12,5x.

Kui esimeses rühmas ei ole pärijaid tekib lesel õigus pärida kogu pärandvara. Lesel tekib õigus ka varale, mis abieluvaralepinguga on määratud lahusvaraks. Pärandvara vastuvõtmisega kaasneb kohustus. Nimelt kui lesk sureb, siis pärivad lese sugulased ja abikaasa teise parentli kuuluvad sugulased. Juhul kui abikaasa teisest parentlist ei leidu pärijaid, siis läheb kogu lese pärandvara jagamisele lese sugulaste vahel. Juhul kui lesel ei ole pärijaid, siis läheb kogu pärandvara jagamisele abikaasa teise parentli sugulaste vahel.

Enamasti jagatakse pärandvara võrdselt lese sugulaste ja esimesena surnud teise parentli sugulaste vahel. Näiteks võrdsest jagamisest: A sureb ja tema pärandvara suurus on 80x ja B varanduse suurus on 40x. Kuna A-l ja B-l ei olnud lapsi, siis läheb A pärandvara lesele ehk B-le. Paari aastapärest sureb ka B. B varandus oli peale pärandi saamis kasvanud ja tema pärandvara suurus on 140x. Varandus koosneb mõlema abikaasa varadest päritud pärandus. Kui lesk sureb, siis jagatakse tema pärandvara võrdselt kaheks, millest pool ehk 70x läheb jagamisele lese pärijate vahel ja teine pool läheb jagamisele A teise parentli pärijate vahel.

Teise rühma pärijate all mõeldakse pärija isa ja ema ning nende alanevaid sugulasi. Teise parentli pärijad pärivad, kui esimeses parentlis ei ole pärijaid ega leske, kes päriks terve pärandvara. Vastavalt eespool mainitule - kui vara pärib lesk, siis pärib teine parentli peale lese surma

Pärand võib minna jagamisele kolmanda parentli vahel, juhul kui esimeses ja teises parentlis ei ole pärijaid ega leske, kes võiks pärida. Kolmandasse parentlisse kuuluvad pärija vanavanemad ja

nende lapsed. See tähendab, et onud ja tädid võivad pärida aga aga onu ja tädi lapsed ei või vastavalt seadusele pärida.

PÄRANDVARA JAGAMINE TESTAMENDI JÄRGI

Abikaasad võivad teha vastastikkused testamendid - esimesena surev abikaasa pärandab kogu oma varanduse ellujäänud abikaasale. Kuigi abikaasad teevad sellise testamendi sünnib pärandaja lastel õigus nõuda sundosa. Sellisel juhul võib teostada abikaasade vara ja pärandvara jagamine hoolimata et lesk elab. Ainus, mida lese elus olek takistav on, et tal on valdusõigus ühisele kodule. See tähendab, et pärijad võivad saada osa ühisest kodust pärandina oma osa aga nad saavad realiseerida peale lese surma.

Võib tekkida olukord, kus pärandaja on määranud testamendiga terve pärandvara lastele. Sellisel juhul pärandvara võib jääda jagamatuna lese valdusõigusesse, kui lapsed ei nõua pärandvara jagamist. Kui pärandvara hulka kuulub lisaks ühisele kodule palju muud varandust, võivad pärijad nõuda pärandi jagamist. Sellisel juhul on lesel õigus ainult ühise kodu valdusõigusele. Võib leida aset olukord, kus ühine kodu moodustabki pärandvara. Sellisel juhul võivad pärijad nõuda pärandvara ehk kodu jagamist. Jagamine toimub järgmiselt - pärijad saavad teatud mõttelise osa majast, aga lesk võib majas edasi elada. Saadud päranduse ehk teatud osa lese kodust saab pärija realiseerida peale lese surma. Samasugune valdusõigus on lesel ühisele kodule ka juhul kui testamendiga on terve pärandvara pärandatud võõrale isikule.

Lesel ei ole valdusõigust ühisele kodule juhul, kui tal endal on elamiseks kõlblik elukoht. Hoones asuv vallasvara jääb alati lesele.

TÄHTSAIMAD ASJAD PÄRANDVARA JAGAMISEL

1. Peale isiku surma peavad tema lähedased inimesed hoolitsema pärimistunnistusest (perunkirjoitus).
2. Pärimistunnistuse võib teha "uskottu mies" ehk siis inimene kes seda oskab teha. Pärimistunnistuse usaldatavuse pärast

on soovitatav, et seda teeks inimene kes seda oskab ja kes ei ole seotud pärandi saamisega.

3. "Uskottuja miehiä" peab olema kaks tükki.
4. Pärimistunnistuse peab tegema kolme kuu jooksul isiku surma hetkest. Vajadusel võib taotleda tähtaja pikendamist.
5. Valmis pärimistunnistuse peab toimetama ühe kuu jooksul maksuametisse (verotoimisto).
6. Soomes on kaks abieluvarareziimi
7. Abieluvarareziim määrab abikaasade õiguse üksteise varale ja õiguse hüvitisele (tasinko ja tasinkoprivilegio)
8. Varade jagamine toimub alles, kui lesk või pärilised seda nõuavad
9. Lesk võib saada varade jagamisel hüvitist, kui lese vara on väiksem kui surnud abikaasa vara.
10. Kui lese vara on suurem kui surnud abikaasa vara on lesel õigus olla maksamta hyvitist (tasinkoprivilegio).
11. Pärand jagatakse alles siis kui keegi pärilistest seda nõuab
12. Juhul kui päritaval on lapsi, lesk ei päri.
13. Kui lesk ei päri midagi on tal õigus nõuda valdusõigust ühisele kodule.
14. Lesel on õigus elada ühises kodus ka juhul, kui kodu on jagatud päriliste vahel.
15. Lesk pärib kogu päritava vara, kui päritaval ei ole lapsi.
Peale lese surma pärivad teda surnud abikaasa teine parentel ja lese enda pärilised.